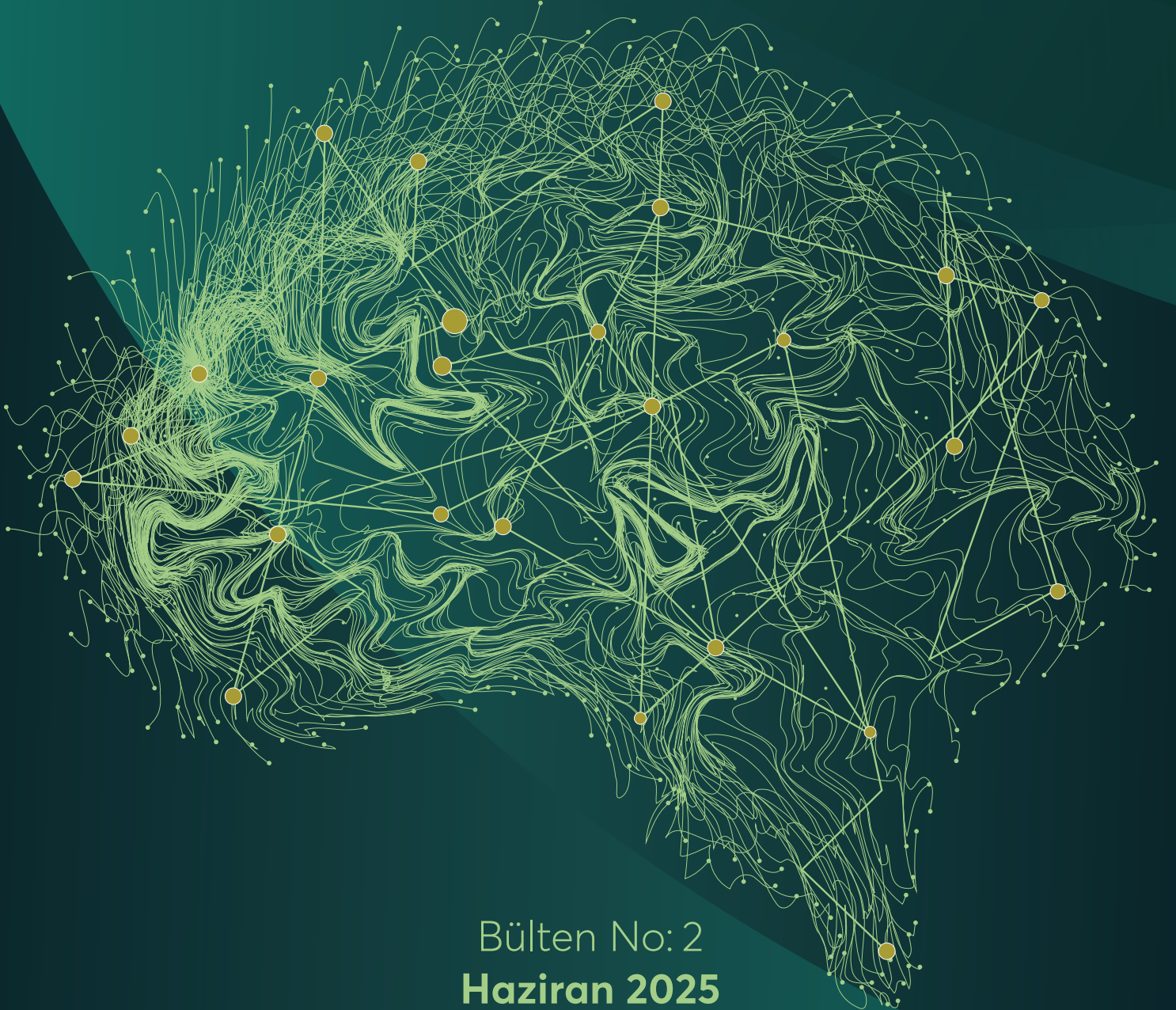

BİLİMSEL ÇALIŞMALAR BÜLTENİ

Bülten No: 2
Haziran 2025

Bilimsel Çalışmalar Bülteni

Hazırlayan: Bilimsel Çalışmalar Müdürlüğü

Hakan Çetin

Nesrin Özkan

İrem Yalçinkaya

Sena Kuzgun

Duygu Kurumlu

Fatma Betül Kocaaslan Doğan

*Bu bülten, 2024 yılından itibaren 6 ayda bir yayımlanmakta olup, bağımlılıklar alanındaki bilimsel gündemi okuyucusuyla buluşturmayı ve bağımlılık alan uzmanlarına ulaşmayı hedeflemektedir.

Görüşlerinizi Önemsiyoruz:

Bültenimizi geliştirmek ve daha etkili hâle getirmek için görüş ve önerilerinizi almak istiyoruz. Bağlantıya tıklayarak ya da QR kodu okutarak geri bildirim formunu doldurabilir ve bültenin gelişimine katkı sağlayabilirsiniz:

<https://forms.office.com/r/QrfG6E8Kc6>

İçindekiler

BAĞIMLILIKLARLA ASIRLIK MÜCADELE: YEŞİLAY.....	5
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	7
1. BAĞIMLILIKLAR ALANINDA ULUSAL VE ULUSLARARASI BİLİMSEL GÜNDEM.....	8
1.1. Alkol tüketimi ile ilgili güncel raporlar ve makaleler	9
1.2. Tütün ürünleri kullanımı ile ilgili güncel raporlar ve makaleler	13
1.3. Madde kullanımı ile ilgili güncel raporlar ve makaleler	18
1.4. Davranışsal bağımlılıklar (kumar, oyun vb.) ile ilgili güncel raporlar ve makaleler	22
2. BİLİMSEL YAYINLAR	27
2.1. ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions.....	28
2.1.1. ADDICTA 2025 Yılı Bahar Sayısı	28
2.1.2. ADDICTA 2025 Yılı Davranışsal Bağımlılıklar Özel Sayısı	29
3. BİLİMSEL ETKİNLİKLER VE TOPLANTILAR	30
3.1. Bilimsel Etkinlikler.....	31
3.1.1. Bilimsel Dergilerde Hakemlik Eğitimi Programı Çalıştayı.....	31
3.1.2. 6. Küresel Davranışsal Bağımlılıklar Kongresi	31
4. LİSANSÜSTÜ TEZ ARAŞTIRMA BURSUSU DESTEK PROGRAMI	33
4.1. 2025 Yılı Lisansüstü Tez Araştırma Bursu Destek Programları	34

Bağımlılıklarla Asırlık Mücadele: Yeşilay

Bağımlılıklarla Asırlık Mücadele: YEŞİLAY

1920 yılında faaliyete başlayan Yeşilay, insan onurunu ve saygınlığını temel alan, toplumu ve gençliği ayırım gözetmeden zararlı alışkanlıklardan korumak için çalışan, millî ve ahlaki değerleri gözeterek bağımlılıklarla mücadele eden; önleyici ve rehabilite edici halk sağlığı ve savunuculuk çalışmaları yürüten bir sivil toplum kuruluşudur. Alkol bağımlılığıyla mücadele hedefiyle kurulmuş; kuruluşundan günümüze bağımlılık türleri arttıkça Yeşilay'ın tüzüğüne yeni çalışma alanları eklenmiştir. Alkolden sonra tütün, madde, kumar ve teknoloji bağımlılığı mücadele alanlarına dâhil olmuştur.

Türkiye genelinde 120 Yeşilay şubesi, dünya genelinde 97 Ülke Yeşilayı bulunmaktadır. Yeşilay, 2013 yılında yapılan tüzük değişikliğiyle çalışma alanlarına rehabilitasyon

hizmetini de eklemiştir. 2015 yılında Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM) kurulmuştur. Türkiye geneli ve KKTC'de olmak üzere 107 YEDAM ile bağımlı bireylere ve yakınlarına ücretsiz psikososyal destek hizmeti verilmektedir. 115 YEDAM Danışma Hattı üzerinden iletişime geçilebilmektedir.

Toplumu bağımlılıklardan korumak ve bilinçlendirmek için yaptığı çalışmalarından dolayı Yeşilay, 1934 yılından bu yana "Kamuya Yararlı Cemiyetler" arasında yer almaktadır. "Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal Konsey (ECOSOC) Özel Danışmanlık Statüsüne" ve "Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı (EFQM) Mükemmeliyette 5 Yıldızlı Yetkinlik Belgesi'ne" sahip olan Türkiye'nin tek sivil toplum kuruluşudur.

Vizyon

Yeşilay'ın bağımlılıklarla mücadelede ulusal ve uluslararası düzeyde öncü rol oynamasıdır.

Misyon

Yeşilay, insan onurunu ve saygınlığını temel alan, toplumu ve gençliği ayırım gözetmeden zararlı alışkanlıklardan korumak için çalışan, millî ve ahlaki değerleri gözeterek ve bilimsel metotlar kullanarak alkol, tütün, uyuşturucu madde, kumar ve teknoloji bağımlılıklarıyla mücadele eden; önleyici ve rehabilite edici halk sağlığı ve savunuculuk çalışmaları yürüten bir sivil toplum kuruluşudur.

Amacımız

Yeşilay, yurdumuzda ahlâkî ve kültürel bir kalkınma atmosferi içinde; alkol, tütün ve madde bağımlılığı gibi toplumun ve gençliğin beden ve ruh sağlığını tahrip eden bağımlılıklar yanında, kumar ve teknoloji bağımlılığı gibi gençliğe ve topluma zarar veren bütün zararlı alışkanlıklarla mücadele etmek, millî kültürüne bağlı nesiller yetiştirmek amacı ile kurulmuştur.

Yeşilay bu çerçevede bağımlılıklarla mücadele etmek üzere, toplumun bilinç, güç ve kaynaklarını harekete geçirir; insan onur ve saygınlığının korunması doğrultusunda her koşulda, yerde ve zamanda desteğe muhtaç insanlara yardım eder; toplumun bağımlılıklarla mücadele kapasitesinin geliştirilmesine sürekli katkıda bulunur. Bu amaç doğrultusunda ulusal ve uluslararası kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarıyla gerekli iş birliği ve ortak çalışma organizasyonlarını geliştirir.

Faaliyetler

- Yeşilay çalışmalarında, kalite yönetiminde bir dünya standardı olan “Mükemmeliyet Merkezi Modelini” (EFQM) esas alır. Toplumsal ihtiyaç ve beklentileri, üye, gönüllü ve paydaşlarının taleplerini bu vizyonla karşılar.
- Bağımlılıklarla mücadelede bilimsel ve kanıta dayalı yöntemler kullanarak araştırma, geliştirme faaliyetleri yürütür ve aldığı sonuçlara göre projeler üretir ve uygular.
- Yeşilay, bilimsel ve akademik çalışmaları destekler. Dokümantasyon merkezi oluşturarak Yeşilay Yayınları aracılığı ile gazete, dergi, kitap ve bültenler yayınlar.
- Üye ve gönüllü ağını güçlendirerek yurt içinde ve yurt dışında teşkilatlanma çalışmaları yaparak geniş kitlelere ulaşmayı amaçlar.
- Bağımlılıklarla mücadelede yazılı ve görsel medyayı, internet ve sosyal medya ağlarını aktif bir mücadele alanı olarak görür ve mesajların toplumun tüm kesimlerine aktarılması için çalışır.
- İlkokullarda, ortaokullarda, liselerde ve üniversitelerde Yeşilay Kulüpleri kurarak; çocuklar ile gençlerde bağımlılıklarla ilgili farkındalık oluşturur.

- Kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde bağımlılıklarla mücadele amaçlı yaygın ve örgün eğitim kurumları için müfredat hazırlar, yüz yüze ve uzaktan eğitim içeriği oluşturur, bağımlılıklarla mücadelede eğitim mecralarında aktif olarak yer alır.
- Çalışma alanına uygun uluslararası teşkilatlarla iş birliği yapar. Yurt dışında Yeşilayların kurulmasına öncülük eder.
- Dünyada bağımlılıklarla mücadele eden uluslararası çatı kuruluşların oluşumunda yer alır veya oluşumuna önayak olur.
- Bağımlılıklarla mücadelede yasal mevzuatın geliştirilmesi için savunuculuk çalışmaları yaparak toplumsal farkındalığı artırmaya çalışır.
- Ülke çapında faaliyet ve etkinlikler yoluyla bağımlılıklarla ilgili farkındalığı artırmak için çalışır.
- Çalışma alanı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile ortak proje ve faaliyetler yürütür. Ulusal ve uluslararası birliklere, çatı kuruluşlara ve federasyonlara katılır; çalışma alanı ile ilgili tüm paydaşlarla etkili iş birliği geliştirir.

ÇALIŞMA ALANLARIMIZ

Alkol Bağımlılığı

Tütün Bağımlılığı

Madde Bağımlılığı

Davranışsal bağımlılıklar (kumar, oyun vb.)

Yönetici Özeti

2025 yılının birinci yarısında Yeşilay Bilimsel Çalışmalar Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen çalışmaları ve yürütülen faaliyetleri içeren Bilimsel Çalışmalar Bülteni'nde, bağımlılık alanlarına ilişkin ulusal ve uluslararası literatür takip edilerek küresel ve bölgesel araştırma raporlarına ve bağımlılıkla mücadele alanında yapılan araştırmaların bulgularına yer verilmiştir.

Bülten kapsamında T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan "Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması: Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri Prevalansı 2023" raporu ile alkol, tütün ürünleri ve bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanım verilerine; Avrupa Birliği Uyuşturucu Madde Ajansı (EUDA) tarafından yayımlanan "Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi 2024 (ESPAD)" bulgularına ve yine EUDA tarafından yayımlanan "Atık Su ve Uyuşturucu Maddeler Raporu" verilerine değinilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi Ofisi tarafından yayımlanan "Avrupa Sağlık Raporu 2024: Sağlığı Gündemin İlk Sıralarında Tutmak" isimli raporda alkol ve tütün ürünleri kullanımı ile ilgili verilerin Avrupa ülkelerinde önceki senelere göre takip ettiği eğilimlere yer verilmiştir. Raporların yanı sıra ulusal ve uluslararası literatürde 2025 yılında bağımlılıklar alanında yayımlanmış akademik makaleler incelenmiş ve araştırmaların önemli bulguları özetlenmiştir.

Yeşilay Bilimsel Çalışmalar Bülteni'nde; yayımlanan küresel, bölgesel ve yerel raporlar ve akademik makaleler doğrultusunda yürütülen faaliyetlerin detaylarına da ayrıca yer verilmiştir. 13-14 Mayıs tarihlerinde Yeşilay tarafından düzenlenen 6. Küresel Davranışsal Bağımlılıklar Kongresi ile ilgili bilgiler ve bu kongrenin yan etkinliği olarak gerçekleştirilen "Addicta: Bilimsel Dergilerde Hakemlik Eğitimi Programı Çalıştayının" detayları sunulmuştur.

Bilimsel Çalışmalar Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan Lisansüstü Tez Araştırma Bursu Destek Programı faaliyetlerine ilişkin süreçlere ve Yeşilay'ın uluslararası hakemli akademik dergisi Addicta: The Turkish Journal on Addictions kapsamında yayımlanan içeriklere yer verilmiştir.

Bağımlılıklar alanındaki güncel raporların ve akademik çalışmaların da yer aldığı "Bilimsel Çalışmalar Bülteni" kaynakları ile bilgi ve istifadenize sunulmuştur.

1. Bağımlılıklar Alanında Ulusal ve Uluslararası Bilimsel Gündem

1.1. ALKOL TÜKETİMİ İLE İLGİLİ GÜNCEL RAPORLAR VE MAKALELER

Rapor 1: Türkiye Hanelhalkı Sağlık Araştırması: Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri Prevalansı 2023¹

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen hanelhalkı araştırmasının sonuçları, bu rapor* ile 2025 yılının mayıs ayında duyurulmuştur. Raporda, tütün ürünleri kullanımı, alkol tüketimi ve bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili veriler sunulmuştur. Ayrıca, güncel çalışmanın (THSA 2023) bulguları ile 2017 yılında aynı yöntemle gerçekleştirilen çalışmanın (THSA 2017) bulguları karşılaştırılmıştır. Çalışmanın alkol tüketimi ile ilgili bulguları aşağıda özetlenmiştir:

- Çalışmanın katılımcıları arasında son 30 gün içerisinde alkol kullananların oranı %10,2'dir (erkeklerde %15,1, kadınlarda %5,4).
- Önceden alkol tükettiği halde son 12 ay içerisinde alkol tüketmeyenlerin oranı %4,1'dir (erkeklerde %5,8, kadınlarda %2,4).
- Hayatı boyunca hiç alkol tüketmeyenlerin oranı %81,0 olarak belirtilmiştir (erkeklerde %72,6, kadınlarda %89,4).
- Alkol tüketim oranları genç yaş gruplarında daha yüksek olup yaş ilerledikçe belirgin bir şekilde azalmaktadır.
- Erkeklerin %8,6'sı, kadınların ise %3,1'i son 30 gün içinde en az bir kere tek seferde altı ya da daha fazla standart içki tüketmiştir (toplamda nüfusta %5,9).
- Son 30 gün içerisinde tek seferde altı ve üzeri içki tüketme sayısı erkekler için ortalama olarak 2,6 iken kadınlar için 1,6'dır. Diğer bir deyişle, son bir ay içerisinde erkekler 2,6 defa aşırı alkol tüketirken kadınlar 1,6 defa aşırı alkol tüketmiştir.
- THSA 2017 ve THSA 2023 çalışmalarının bulguları karşılaştırıldığında alkol tüketimi her iki cinsiyet için artmakta-

Şekil 1. Türkiye Hanelhalkı Sağlık Araştırması

dır ve artış eğilimi kadınlarda daha belirgindir. Örneğin, son 30 gün içerisinde alkol kullanmış olan katılımcıların yüzdesi her iki cinsiyet için artsa da (%8,0 - %10,2) kadınlar için %3,0'dan %5,4'e çıkan bu artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer bir şekilde, hayat boyu hiç alkol kullanmayanların yüzdesindeki azalma eğilimi (%83,6 - %81,0) kadınlarda daha belirgindir ve istatistiksel olarak anlamlıdır (%92,7 - %89,4).

- THSA 2017 ve THSA 2023 çalışmalarında katılımcıların bulaşıcı olmayan hastalıkların risk faktörlerinin hangi sağlık sorunlarına sebep olduğu sorulmuş ve iki veya daha fazla sağlık sorunu belirten katılımcılar, yüksek farkındalık düzeyine sahip bireyler olarak değerlendirilmiştir. Her iki çalışmanın bulguları karşılaştırıldığında kişilerin alkol tüketimi ile ilgili farkındalık düzeylerinde anlamlı artışlar görülmüştür (%74,2 - %82,0).

Türkiye Hanelhalkı Sağlık Araştırması raporuna göre, bulaşıcı olmayan hastalıkların risk faktörleri arasında yer alan alkol tüketiminin Türkiye'de genel bir artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Alkol tüketim oranları erkeklerde daha yüksek olmasına rağmen kadınlardaki yaygınlık oranlarının geçmişe göre artışı dikkat çekmektedir.

¹ Türkiye Hanelhalkı Sağlık Araştırması: Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri Prevalansı 2025 (STEPS). Editörler: Mehmet Enes Gökler, Hamit Harun Bağcı, Kanuni Keklik, Toker Ergüder, İlayda Üçüncü. Sağlık Bakanlığı, Ankara, 2025. Erişim Adresi: <https://hsgm.saglik.gov.tr/media/attachments/2025/05/12/turkiye-hanehalki-saglik-arastirmasi-2023.pdf> Erişim Tarihi: [23.05.2025]

* "Türkiye Hanelhalkı Sağlık Araştırması (THSA)" başlıklı raporda sunulan çalışmada; kronik solunum yolu hastalıkları, diyabet, kanser gibi bulaşıcı olmayan hastalıkların çeşitli risk faktörlerinin genel nüfustaki yaygınlık oranları araştırılmıştır. Bulaşıcı olmayan hastalıkların temel risk faktörleri arasında yer alan tütün ürünleri kullanımı, alkol tüketimi ve bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili veriler çalışmanın birinci aşamasında gerçekleştirilen yüz yüze anket uygulaması ile elde edilmiştir. Türkiye'nin, Adıyaman, Hatay ve Kahramanmaraş hariç tüm illerinde gerçekleştirilen THSA 2023 çalışmasına T.C. vatandaşı ve 15 yaş üzeri olan, herhangi bir zihinsel engeli ve kurumsal ikameti olmayan 6.017 kişi katılmıştır. Kurumsal nüfus olarak tanımlanan yurt, huzurevi, çocuk yuvası, hapishane, kılla ve ordu evlerinde kalanlar ile hastanede (Sanatoryum ve akıl hastanelerinde vb.) ve otele uzun süreli kalanlar çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Rapor 2: Avrupa Sağlık Raporu 2024: Sağlığı Gündemin İlk Sıralarında Tutmak²

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Avrupa Bölgesi Ofisi'nin "Avrupa Sağlık Raporu 2024: Sağlığı Gündemin İlk Sıralarında Tutmak" başlıklı raporu yayımlanmıştır. Raporda mevcut veriler temelinde değerlendirilen konulardan biri, bulaşıcı olmayan hastalıkların ve bu hastalıkların risk faktörlerinin (alkol tüketimi gibi) Avrupa Bölgesi ülkelerindeki genel durumudur. Raporda, alkol tüketimi önemli bir halk sağlığı sorunu olarak değerlendirilmekte, alkolün kanser dahil birçok hastalıkla olan ilişkisine vurgu yapılmakta ve alkol tüketiminin güvenli bir miktarının olmadığı ifade edilmektedir. Alkol tüketimi, DSÖ Avrupa Bölgesindeki başlıca ölüm nedenlerinden biridir ve her sene 10 ölümden neredeyse 1 tanesi alkol tüketimi ile ilişkilidir. Dünya genelinde en yüksek alkol tüketimi, yetişkin başına yılda ortalama 8,8 litre saf alkol tüketimi ile DSÖ Avrupa Bölgesinde görülmüştür ve erkekler kadınlardan dört kat daha fazla alkol tüketmiştir. Tüketim Avrupa Birliği üye ülkelerinde en yüksek, Orta Asya ülkelerinde ise en düşüktür. Alkol tüketim seviyeleri 0,7 litre (Tacikistan) ile 16,8 litre (Romanya) arasında değişmektedir. Türkiye yılda 1,7 litre alkol tüketimi ile Avrupa Bölgesi genelinde Tacikistan'dan sonra en az alkol tüketen ülkeler arasında yer almıştır. DSÖ Avrupa Ofisi, 2010 yılını baz alarak 2025 yılına kadar kişi başına düşen toplam alkol tüketimini %10 azaltma hedefine yaklaşmışken (2010'da 10,2 litre alkol tüketimi → 2019'da 9,2 litre alkol tüketimi), 53 bölge devletinden 15'inde 2019 itibarıyla tüketimde artış yaşanmıştır. Türkiye'deki alkol tüketiminin ise 2010 yılına kıyasla 2019 yılında %10'un üzerinde azaldığı ifade edilmiştir.

Rapor 3: Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi 2024 (ESPAD)³

Avrupa Birliği Uyuşturucu Madde Ajansı (EUDA) tarafından 2025 yılında "Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi 2024 (ESPAD)" raporu yayımlanmıştır. Bu raporda, Avrupa'nın 37 ülkesinde lise öğrencileri ile ger-

çekleştirilen çalışmanın bulguları özetlenmiştir. Raporda özetlenen bulgulardan alkol tüketimi ile ilgili olanları aşağıda listelenmektedir:

- Avrupa'daki 15-16 yaş arasındaki öğrencilerin %73'ü yaşamları boyunca en az bir kez alkol tüketmiştir (En yüksek: Macaristan %91, Danimarka %90; en düşük: Kosova %29, İzlanda %41).
- Alkol tüketimi, kızlarda %74, erkeklerde ise %72 olarak belirtilmiştir; alkol tüketiminin kızlarda daha yaygın olması, ESPAD ülkelerinin yarısından fazlasında görülen bir eğilimdir.
- Katılımcıların %33'ü 13 yaşında veya daha küçükken ilk kez alkol almıştır; bunların %8'i aynı yaşta sarhoş olmayı deneyimlemiştir.
- Öğrencilerin %75'i alkolü "oldukça/çok kolay temin edilebilir" olarak değerlendirmiştir (En yüksek oran: Danimarka ve Almanya %94; en düşük: Kosova %42, İzlanda %54).
- Lise öğrencilerinin %42'si son bir ay içinde alkol tükettiğini belirtmiştir; (En yüksek: Danimarka %68, Almanya %62; En düşük: İzlanda %12, Kosova %14).
- Son bir ay içinde en az bir kez sarhoş olan öğrenci oranı %13'tür. (En yüksek: Danimarka %36, Avusturya %24, Macaristan %22; en düşük: Kosova %4,9).
- Son 30 gün içinde tek seferde 5'ten fazla içki tüketenlerin (aşırı alkol tüketenlerin) oranı %31 olarak belirtilmiştir (En yüksek: Danimarka %55, Almanya %49, Avusturya %48; en düşük: İzlanda %8,9).
- 1995 yılından itibaren yapılan ESPAD çalışmaları 2024 yılında yapılan ESPAD çalışması ile karşılaştırıldığında; hayatları boyunca alkol tüketmiş olan gençlerin oranı %88'den %74'e; son 30 günlük kullanım %55'ten %43'e ve aşırı alkol tüketim oranı %36'dan %30'a düşmüştür.

² European health report 2024: keeping health high on the agenda. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2025. Erişim Adresi: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289061728> [Erişim Tarihi: 28.05.2025]. -Avrupa Sağlık Raporu'nun 2024 yılı baskısı, DSÖ Avrupa Bölgesi'nin 53 Üye Devleti genelindeki nüfus sağlığının durumu hakkında en son bulguları içermektedir. Rapor, Avrupa Çalışma Programı 2020-2025: Daha İyi Sağlık için Eylem Çerçevesi (EPW-MF)'ne dahil edilen göstergelere dayanmaktadır.

³ European Union Drugs Agency (2025). Key Findings from the 2024 European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD). Erişim adresi: https://www.euda.europa.eu/publications/data-factsheets/espac-2024-key-findings_en Erişim tarihi: [28.05.2025].

*2024 yılında 37 Avrupa ülkesinde (Türkiye dahil değildir.) 15-16 yaş aralığındaki 113.882 öğrenci arasında gerçekleştirilen Alkol ve Diğer Uyuşturucular Konulu Avrupa Okul Anketi Projesi'nin (ESPAD) sekizinci gerçekleştirilmiştir. Raporda 8. ESPAD temel bulguları özetlenmektedir. Bu baskı, Avrupa genelinde ergenlik dönemindeki riskli davranışların izlenmesinin 30. yılını işaret etmekte ve ergenlik dönemi sağlık sonuçlarını şekillendirmede bu faktörlerin artan önemine vurgu yaparak zihinsel iyilik hali ve önleme faaliyetlerine yeni bir odak getirmektedir. Daha kapsamlı bir rapor olan ESPAD Raporu 2024: Alkol ve Diğer Uyuşturucular Konulu Avrupa Okul Anketi Projesi'nin (ESPAD) Sonuçları, Ekim 2025'te yayımlanacaktır.

Makale 1: Üniversite öğrencilerinde riskli alkol kullanımının yaygınlığı ve riskli alkol kullanımı ile ilişkili faktörler⁴

Bu çalışmanın amacı, Eskişehir ilindeki üniversite öğrencileri arasında riskli alkol tüketiminin yaygınlığını cinsiyet farklılıklarına göre incelemek ve riskli alkol kullanımı ile ilişkili faktörleri saptamaktır. Riskli alkol tüketimi, alkol kullanım bozukluğu kriterlerini karşılamayan ancak alkol tüketen kişi veya başkaları için zararlı sonuçlara neden olma riski taşıyan tekrarlayıcı bir içme düzeni olarak tanımlanmıştır. 2019-2020 yıllarında, COVID-19 salgınından önce yapılan bu çalışmaya 4 yıl veya daha uzun süreli lisans programlarında örgün eğitim gören 2.349 öğrenci katılmıştır (yaş ortalaması 21,04; erkek oranı %53,2). Çalışmanın başlıca bulguları aşağıda özetlenmektedir.

Alkol tüketim durumu: Hayatlarında en az bir kez alkol içmiş olanların oranı %65,3'tür (erkeklerde %74,5; kadınlarda %54,8). Son 1 yıl içerisinde alkol tükettiğini belirtenlerin oranı %61,6 iken (erkeklerde %69,8; kadınlarda %52,3) son 30 gün içerisinde alkol tükettiğini belirtenlerin oranı %47,5 olarak belirtilmiştir (erkeklerde %55,7; kadınlarda %38,1). Erkek öğrencilerin %25,5'i, kadın öğrencilerin %45,2'si hayatları boyunca hiç alkol tüketmemiştir.

Riskli alkol tüketimi: Çalışmaya katılan öğrencilerin %13,5'inde riskli alkol tüketimi tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerde riskli alkol tüketiminin yaygınlığı %18,8 iken kadın öğrencilerde %8,2 olarak bulunmuştur.

Riskli alkol tüketimini artıran faktörler:

- Erkek öğrencilerde riskli alkol tüketimini artıran anlamlı faktörler şunlardır: sigara kullanımı, yasa dışı uyuşturucu madde kullanımı, hekim tarafından teşhis edilmiş bir ruh sağlığı problemine sahip olma, annenin alkol tüketimi, babanın alkol tüketimi ve yakın arkadaşın alkol tüketimi.
- Kadın öğrencilerde riskli alkol tüketimini artıran anlamlı faktörler, erkeklerde anlamlı olan faktörlerle hemen hemen aynıdır. Erkek öğrencilerden farklı olan tek faktör annenin alkol tüketimidir. Annenin alkol tüketimi kadın öğrencilerin riskli alkol tüketimleri ile ilişkili bulunmamıştır.

Makale 2: Genç yetişkinlerde alkol kullanım bozukluğu (AKB) riskini belirleyen faktörler: AKB'yi doğrudan etkileyenler ve aşırı alkol tüketimi aracılığıyla dolaylı olarak etkileyenler⁵

Fransa'da gerçekleştirilen bu çalışma, üniversite öğrencilerinde alkol kullanım bozukluğu (AKB) riskini etkileyen

psikolojik faktörleri incelemektedir. Çalışmada, kişiye özgü faktörlerin ve kişiler arası faktörlerin AKB riskine hem doğrudan hem de aşırı alkol tüketimi (Binge Drinking) yoluyla dolaylı olarak etki edip etmediği incelenmiştir. Kişiye özgü faktörlere; alkolle ilgili duygusal ve bilişsel inançlar (ör: alkol düşünceleri kontrol etmeyi sağlar), öz düzenleme ve kontrol hissinin kaybı, baş etme yöntemi olarak içki içme, dürtüsellik, anksiyete, depresyon, yalnızlık, azim eksikliği ve duygu arayışı gibi etkenler dahil edilmişken kişiler arası faktörlere; içmeyi kimliğin bir parçası haline getirme, içmeyle ilgili katılımcının çevresinden edindiği sosyal normlar, sosyalleşmek amacıyla içme ve sosyal uyum sağlamak amacıyla içme gibi etkenler dahil edilmiştir. AKB riski ise; alkol bağımlılığı semptomları, alkole bağlı sorunlar ve alkol tüketimi olarak üç alt boyut üzerinden ele alınmıştır. Çevrim içi anket üzerinden gerçekleştirilen bu çalışmaya, düzenli olarak alkol tüketen 2.026 üniversite öğrencisi katılmıştır (yaş ortalaması 20,46; kadın oranı %67,42).

Çalışmanın bulgularına göre, kişiye özgü faktörler, AKB'nin alt boyutlarından alkol bağımlılığı semptomlarına ve alkole bağlı sorunlara doğrudan yol açmaktadır. AKB'nin bir diğer alt boyutu olan alkol tüketimi ise hem kişiye özgü hem de kişiler arası faktörlerle ilişkili bulunmuştur. Bulgulara göre, kişiler arası faktörler ise aşırı alkol tüketimine yol açmaktadır. Ek olarak, bazı kişiye özgü faktörler de (alkolü duygusal öz düzenleme aracı olarak görme, plan yapma eksikliği, duygu arayışı ve yalnızlık gibi) aşırı alkol tüketimi ile ilişkili bulunmuştur. Kişiye özgü ve kişiler arası faktörler, aşırı alkol tüketimine yol açmanın yanı sıra, aşırı alkol tüketimi aracılığıyla AKB'nin üç alt boyutuna da dolaylı olarak yol açmıştır. Örnek olarak, sosyal uyum sağlama amacıyla alkol tüketen üniversite öğrencileri aşırı alkol tüketmekte; aşırı alkol tüketimi ise AKB riskinin artmasına sebep olmaktadır. Çalışmanın önemli bir diğer bulgusu da içme kimliği (alkol tüketmeyi kimliğin bir parça olarak görme) ile ilişkilidir. Bu faktör, çalışmada AKB'ye hem doğrudan hem de aşırı alkol tüketimi üzerinden dolaylı olarak yol açan tek faktör olarak dikkat çekmektedir. Alkol tüketmeyi kimliklerinin bir parçası yapan bireyler, hem doğrudan AKB riskine sahip olmakta hem de aşırı alkol tükettikleri için dolaylı olarak AKB riskine sahip olmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma doğrudan ve dolaylı olarak AKB'ye yol açan iki farklı yolun varlığını göstermiştir: kişiye özgü faktörlerin etkilediği doğrudan bir yol ve kişiler arası faktörlerin aşırı alkol tüketimi aracılığıyla dolaylı olarak etkilediği bir yol. Bu ayrım, üniversite öğrencilerinde AKB riskine yönelik daha hedefli önleme stratejileri geliştirilmesi için önemli çıkarımlar sunmaktadır.

⁴ Ay, A., Çam, C., Kiliç, A., Önsüz, M. F., & Metintaş, S. (2025). Prevalence of hazardous alcohol consumption and evaluation of associated factors in university students. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 60(1), 223–233.

⁵ Mauduy, A., Gierski, F., D'Hondt, F., Kaladjian, A., & Muraige, P. (2025). Predictors of alcohol use disorder risk in young adults: A dual-pathway perspective. *Frontiers in Psychology*, 16, 1290333.

Makale 3: Kılık değiştiren alkol reklamcılığı: Sıfır alkollü ürünlere maruz kalmak ergenleri alkollü düşünmeye sevk ediyor – deneysel tepki süresi çalışması⁶

Bu çalışmada, sıfır alkollü içeceklerin ergenler tarafından alkollü içecekler gibi algılanıp algılanmadığı çevrim içi deneysel bir çalışma aracılığıyla incelenmiştir. Çalışmada, 15-17 yaş arası 331 Avustralyalı ergene dört farklı kategoriden 20 içecek görseli rastgele gösterilmiş ve bu görsellerin onlara alkollü düşündürüp düşündürmediğine olabildiğince hızlı bir şekilde yanıt vermeleri istenmiştir. Dört farklı içecek kategorisi; alkollü içecekler, alkollü içecek markalarının sıfır alkollü versiyonları (marka uzantılı sıfır alkollü içecekler), yalnızca sıfır alkollü içecek üreten yeni markalı içecekler ve alkolsüz içecekler olarak belirlenmiştir. Her bir görsel için sayfanın yüklenmesinden itibaren ergenlerin tepki süreleri ve verdikleri yanıtlar kaydedilmiştir.

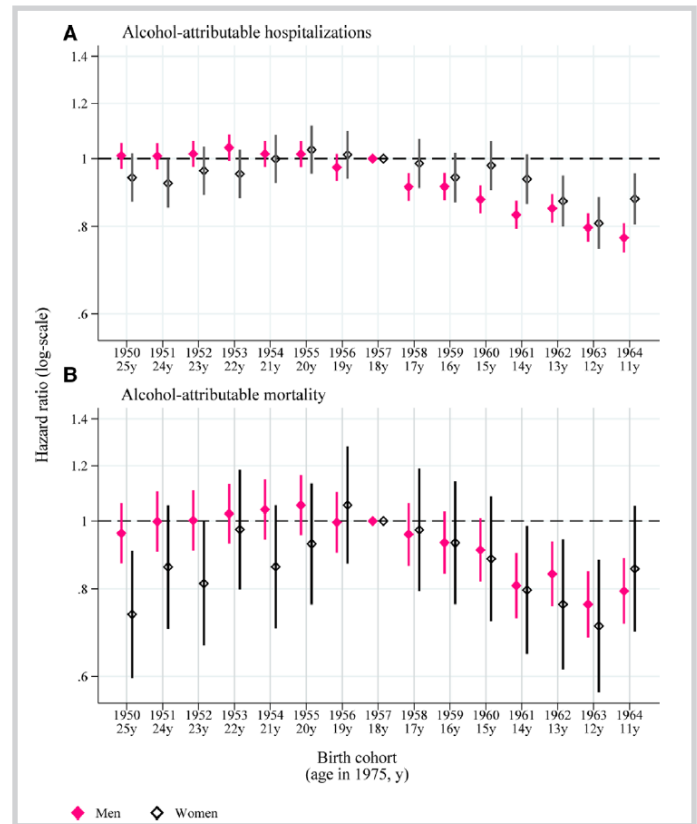
Çalışmanın bulguları, ergenlerin sıfır alkollü içecekleri "alkolsüz içecekler" kategorisi yerine "alkollü içecekler" kategorisi içinde algıladığını ortaya koymuştur. Alkollü içecek görüntülerinin %94,4'ü, marka uzantılı sıfır alkollü içeceklerin %90,7'si ve yeni markalı sıfır alkollü içeceklerin %85,6'sı katılımcılara alkollü düşündürmüştür. Buna karşılık, alkolsüz içecek görüntülerinin yalnızca %5,2'si alkollü düşündürmüştür. Tepki süreleri açısından, ergenlerin sıfır alkollü içecek görüntülerine verdikleri yanıtlar, alkollü içecekler göre önemli ölçüde daha yavaş olmuştur: alkollü içecek markalarının sıfır alkollü içeceklerine ortalama 72 milisaniye, yeni markalı sıfır alkollü içecekler ise ortalama 215 milisaniye daha yavaş yanıt verilmiştir. Bu daha yavaş tepki süreleri, gençlerin sıfır alkollü içecekleri, alkollü içecekleri daha az temsil eden örnekler olarak algıladığını, ancak yine de aynı kategori içinde sınıflandırdığını göstermektedir. Bu çalışmanın bulguları, sıfır alkollü içecekler maruz kalmanın ergenlerin alkol algısı üzerinde alkollü içecekler maruz kalmaya benzer etkiler oluşturduğunu ve bu nedenle alkol reklamcılığı ve gençlere yönelik alkol satışına ilişkin kısıtlamaların sıfır alkollü içecekler için de genişletilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Makale 4: Ergenlik dönemindeki alkol politikası ve 21-54 yaşlarındaki alkole bağlı hastane yatışları ve ölümler: Kayıt tabanlı bir kohort çalışması⁷

Finlandiya'da gerçekleştirilen bu çalışma, ergenlik döneminde daha sıkı alkol politikalarına maruz kalmanın yetişkinlikte alkole bağlı hastaneye yatışlar ve ölümler üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. 1969 yılında alkol politikalarını serbestleştiren Finlandiya'da (ör: alkol tüketim ya-

şının 21'den 18'e düşürülmesi), 1975-1977 yıllarında alkol politikası sıkılaştırılmış ve alkol vergisi artışları ile alkol reklam yasağı uygulamaya koyulmuştur. Çalışma, 1975-1977 yıllarında uygulamaya konulan bu politikaların etkilerini değerlendirmek üzere, 1950-1964 doğumlu 1.175.878 kişiyi içeren nüfus temelli bir kohort analizine dayanmaktadır. Katılımcılar 21-54 yaşları arasındaki dönemde takip edilmiş ve alkole bağlı hastaneye yatışlar, ölümler ve dış nedenli ölümler kohortlar arasında karşılaştırılmıştır. Veriler, Finlandiya'nın nüfus ve sağlık kayıtlarından elde edilmiştir.

Çalışmanın bulguları, alkol politikalarının sıkılaştığı dönemde 18 yaşından küçük olan bireylerde, yetişkinlikte alkole bağlı hastaneye yatış ve ölüm oranlarının belirgin biçimde daha düşük olduğunu göstermiştir (Bkz. Şekil 2). Özellikle 13-17 yaşlarındakilerde riskler anlamlı ölçüde daha az görülmüştür. Bu düşüşler erkeklerde daha belirginken, kadınlarda da benzer fakat daha az kesin sonuçlar gözlenmiştir. Alkolle ilişkili olmayan diğer ölüm nedenleri ise tüm kohortlarda kademeli olarak azalmıştır. Bu bulgular, ergenlik döneminde uygulanan sıkı alkol politikaları ile uzun vadeli sağlık sorunlarının önüne geçilebileceğini ve özellikle bu yaş grubunun bağımlılık açısından kritik bir dönem olduğunu göstermektedir.

Şekil 2. Alkole bağlı hastaneye yatışların (A) ve ölümlerin (B) kohortlara göre dağılımı

⁶ Bartram, A., Mittinty, M., Ahad, M. A., Bogomolova, S., Dono, J., Brownbill, A. L., Harrison, N. J., Garcia, J., Glavinic, I., May, M., & Bowden, J. (2025). Alcohol advertising in disguise: Exposure to zeroalcohol products prompts adolescents to think of alcohol—Reaction time experimental study. *International Journal of Drug Policy*, 139, Article 104753.

⁷ Luukkonen, J., Einiö, E., Tarkiainen, L., Martikainen, P., & Remes, H. (2025). Alcohol policy in adolescence and subsequent alcohol-attributable hospitalizations and mortality at ages 21–54 years: A register-based cohort study. *Epidemiology*, 36(4), 580–589.

1.2. TÜTÜN ÜRÜNLERİ KULLANIMI İLE İLGİLİ GÜNCEL RAPORLAR VE MAKALELER

Rapor 1: Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması (THSA): Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri Prevalansı 2023*

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen hanehalkı araştırmasının sonuçları, bu rapor* ile 2025 yılının mayıs ayında duyurulmuştur. Rapor- da, tütün ürünleri kullanımı, alkol tüketimi ve bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili veriler sunulmuştur. Ayrıca, güncel çalışmanın (THSA 2023) bulguları ile 2017 yılında aynı yöntemle gerçekleştirilen çalışmanın (THSA 2017) bulguları karşılaştırılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun %34,8'inin tütün ürünü (sigara, puro, pipo, nargile vb.) kullandığı tahmin edilmektedir. Tütün ürünü içimi erkeklerde (%46,1), kadınlara (%23,6) göre iki kat daha yüksektir. Tütün ürünlerinin tüketimi yaş grupları arasında önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Prevalans erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir; kadınlarda 45-59 yaş grubunda %29,5 ve erkeklerde 30-44 yaş grubunda %53,7 ile en yüksek değere ulaşmaktadır. Tütün ürünleri kullanımı 30-44 yaş grubundan sonra düşmekte ve "70 yaş ve üzeri" grupta en düşük değere ulaşmaktadır.

Günlük tütün ürünleri kullandığını belirtenlerin bu ürünleri kullanmaya başlama yaşlarının ortalamasının 18,3 yaş olduğu görülmüştür; erkeklerin kadınlardan 2 yıl daha erken başladığı görülmektedir ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Tütün ürünlerini kullanmaya başlama yaşı, yaş grupları arasında da değişmektedir. Gençlerin tütün ürünü kullanmaya başlama yaşı düşükken (15-29 yaş grubunda 17,3'tür) yaşla birlikte artmakta ve 70 yaş ve üzeri grubunda 22,3'e yükselmektedir. Bu eğilim her iki cinsiyette de benzerdir ancak kadınlarda daha fazla dikkat çekmektedir.

Tütün ürünleri kullanımı ile ilgili sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

- Nüfusun %34,8'i tütün ve tütün ürünleri kullanmaktadır (erkekler %46,1; kadınlar %23,6).
- Günlük tütün ürünü kullanımı %31,3'tür (erkekler %41,6; kadınlar %21,1) ve günlük tütün ve tütün ürünlerini ortalama içmeye başlama yaşı 18,3'tür (erkekler 17,7 yaş; kadınlar 19,7 yaş).
- Her gün tütün ürünleri içenler arasında geleneksel sigara kullananlar %94,1'dir (erkekler %93,9; kadınlar %94,5).
- Her gün tütün ürünlerini içenler arasında ortalama kullanılan sigara sayısı 15,6'dır (erkekler 17,1; kadınlar 12,8).
- Tüm nüfusta dumsız tütün ve tütün ürünleri kullanma prevalansı %0,2'dir (erkekler %0,3; kadınlar %0,1).
- Nüfusun %9,7'si eskiden tütün ve tütün ürünleri kullanırken (erkekler %12,7; kadınlar %6,6), %55,6'sı hiç kullanmamışlardır (erkekler %41,2; kadınlar %69,8) ve %3,4'ü ise her gün kullanmamaktadırlar (erkekler %4,4; kadınlar %2,4).
- Hâlen tütün ve tütün ürünü kullananların son 12 ay içerisinde tütün ürünü kullanımını bırakmayı deneyenler %25,4'tür (erkekler %24,1; kadınlar %28,0).
- Hâlen tütün ürünü kullananlara son 12 ay içerisinde hekim ya da sağlık çalışanı tarafından bırakması tavsiye edilenler %26,1'dir (erkekler %24,9; kadınlar %28,2).

Tütün ve tütün ürünleri kullanımında THSA 2017 çalışmasının bulguları ile 2023 çalışmasının bulguları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı olmasa da negatif yönde bir ilerleme mevcuttur.

- Genel nüfusta tütün ürünü kullanma yaygınlığında %3,3'lük bir artış görülürken (%31,5 → %34,8) günlük tütün ürünü kullanımında %2,1'lik bir artış görülmüştür (%29,2 → %31,3).
- Günlük sigara tüketimindeki artış kadınlarda daha belirgindir (%18,2 → %21,2). Hayatında hiç tütün ürünü kullanmayan kadınların yüzdesi %73,7'den %69,8'e düşmüştür.

* Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması: Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri Prevalansı 2025 (STEPS). Editörler: Mehmet Enes Gökler, Hamit Harun Bağcı, Kanuni Keklik, Toker Ergüder, İlayda Üçüncü. Sağlık Bakanlığı, Ankara, 2025. Erişim Adresi: <https://hsgm.saglik.gov.tr/media/attachments/2025/05/12/turkiye-hanehalki-saglik-arastirmasi-2023.pdf> Erişim Tarihi: [23.05.2025]

* "Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması (THSA)" başlıklı raporda sunulan çalışmada; kronik solunum yolu hastalıkları, diyabet, kanser gibi bulaşıcı olmayan hastalıkların çeşitli risk faktörlerinin genel nüfustaki yaygınlık oranları araştırılmıştır. Bulaşıcı olmayan hastalıkların temel risk faktörleri arasında yer alan tütün ürünleri kullanımı, alkol tüketimi ve bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili veriler çalışmanın birinci aşamasında gerçekleştirilen yüz yüze anket uygulaması ile elde edilmiştir. Türkiye'nin, Adıyaman, Hatay ve Kahramanmaraş hariç tüm illerinde gerçekleştirilen THSA 2023 çalışmasına T.C. vatandaşı ve 15 yaş üzeri olan, herhangi bir zihinsel engeli ve kurumsal ikameti olmayan 6.017 kişi katılmıştır. Kurumsal nüfus olarak tanımlanan yurt, huzurevi, çocuk yuvası, hapishane, kılla ve ordu evlerinde kalanlar ile hastanede (Sanatoryum ve akıl hastanelerinde vb.) ve otelde uzun süreli kalanlar çalışmaya dâhil edilmemiştir.

- Son 12 ay içerisinde tütün ürünü kullanmayı bırakmayı denemiş olan erkeklerin oranı %29,4'ten %24,1'e düşerken kadınların oranı %23,0'dan %28,0'a yükselmiştir.
- Her gün sigara içenlerin geleneksel sigara kullanma oranları %97,3'ten %94,1'e düşmüştür ve bu düşüş istatistiksel olarak anlamlı bir düşüştür.
- THSA 2017 ve THSA 2023 çalışmalarında katılımcılara bulaşıcı olmayan hastalıkların risk faktörlerinin hangi sağlık sorunlarına sebep olduğu sorulmuş ve iki veya daha fazla sağlık sorunu belirten katılımcılar, yüksek farkındalık düzeyine sahip bireyler olarak değerlendirilmiştir. Her iki çalışmanın bulguları karşılaştırıldığında kişilerin Tütün ürünleri kullanımı ile ilgili farkındalık düzeylerinde anlamlı artışlar görülmüştür (%76,2 → %84,0).

Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması raporuna göre, bulaşıcı olmayan hastalıkların risk faktörleri arasında yer alan tütün ürünleri kullanımı Türkiye'de genel bir artış eğilimindedir. Tütün ürünleri kullanım oranları erkeklerde daha yüksek olmasına rağmen kadınlardaki yaygınlık oranlarının geçmişe göre artışı dikkat çekmektedir.

Rapor 2: Avrupa Sağlık Raporu 2024: Sağlığı Gündemin İlk Sıralarında Tutmak⁹

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 2025 yılında yayımlanan Avrupa 2024 yılı Sağlık Raporu'nda (Şekil 3) yer alan mevcut veriler, gençler arasında sigara kullanım eğilimlerinin azaldığını ve e-sigara kullanımı eğilimlerinin arttığını göstermektedir. E-sigara kullanımı birçok ülkede sigara içmeyi geride bırakmaktadır. E-sigara kullanımının yaygınlaşmasını önlemek için kararlı bir eyleme acil ihtiyaç vardır, çünkü hem sağlığa zararlıdır hem de e-sigaranın ilk kullanımı ergenlerde ve genç yetişkinlerde daha sonra sigaraya başlama ile bağlantılıdır.

Tütün kullanımı, sağlıksız beslenme, fiziksel hareketsizlik ve zararlı alkol tüketimi gibi risk faktörleri bulaşıcı olmayan hastalıkların önde gelen nedenleridir. Tütün kullanımı, her yıl 8 milyondan fazla ölüme neden olan önemli bir halk sağlığı sorunudur ve bunların 1,3 milyonu pasif içicilikten kaynaklanmaktadır. Yetişkinler arasında tütün kullanımı genel olarak %25,3 ile kabul edilemez derecede yüksek kalmaya devam etmektedir (erkeklerin %32,0'ı ve kadınların %18,5'i).

Tütün ve alkol gibi risk faktörlerine maruz kalmada cinsiyete dayalı örüntüler, bulaşıcı olmayan hastalıkların erkekler ve kadınlar arasında farklı oranlarda görülmesinin

nedenidir. Bölge tütün kullanımında en yüksek yaygınlık oranlarından birine sahiptir: bazı üye ülkelerde erkeklerin neredeyse yarısı tütün kullanmaktadır ve kadınlarda yaygınlık çok yavaş bir oranda azalmaktadır. Tütün kullanımı 2010'dan bugüne azalma seyrindedir ancak DSÖ Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar Küresel İzleme Çerçevesi hedefi olan, 2030 yılına kadar %30'luk bir azalmaya ulaşamayacaktır.

Şekil 3. DSÖ Avrupa Sağlık Raporu 2024: Sağlığı Gündemin İlk Sıralarında Tutmak

DSÖ Avrupa Bölgesi'nde 2022 yılında 13-15 yaş aralığındaki ergenlerin %10,8'i tütün ürünü kullanmıştır. 15 yaş ve üzeri bireylerin ise %25,3'ü tütün ürünü kullanmaktadır ve küresel düzeyde kullanım %20,9'dur (en düşük %9,5 WHO Afrika Bölgesi'nde ve en yüksek %26,5 DSÖ Güneydoğu Asya Bölgesi'ndedir).

E-sigara kullanımı birçok ülkede geleneksel sigara kullanımını geride bırakmaktadır. Ergenler (13-15 yaş) arasında e-sigara kullanımı, Avrupa Birliği Üye Devletleri arasında %0,7 ile %23,3 arasında değişiklik göstermektedir. Mevcut veriler gençler arasında sigara içme eğilimlerinin azaldığını ve e-sigara kullanım eğilimlerinin arttığını göstermektedir. Örneğin, e-sigara kullanımı Gürcistan ve İtalya'da iki kat artmış ve Letonya'da 2014 ile 2019 yılları arasında neredeyse iki katına çıkmıştır. Diğer bir örnek; Birleşik Krallık'ta 2021 yılında e-sigara kullanan 11-15 yaş arası çocukların yüzdesi sigara içenlerden üç kat daha fazladır.

E-sigaralar birçok farklı tat içerir ve ambalajları gençlere hitap edecek şekilde tasarlanmıştır. En genç nüfus grup-

⁹ European health report 2024: keeping health high on the agenda. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2025. Erişim Adresi: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289061728> (Erişim Tarihi: 28.05.2025).

* Avrupa Sağlık Raporu'nun 2024 yılı baskısı, DSÖ Avrupa Bölgesi'nin 53 Üye Devleti genelindeki nüfus sağlığının durumu hakkında en son bulguları içermektedir. Rapor, Avrupa Çalışma Programı 2020-2025: Daha İyi Sağlık için Eylem Çerçevesi (EPW-MF)'ne dahil edilen göstergelere dayanmaktadır.

larını hedefleyen endüstri, sosyal medya platformları ve eğlence medyası aracılığıyla agresif bir şekilde reklamı yapılmaktadır. E-sigaralar bağımlılık yapar ve sağlığa zararlıdır: En son yapılan bir sistematik inceleme, kardiyovasküler hastalıklar, felç ve metabolik işlev bozuklukları risklerinin e-sigara kullanımı ve geleneksel sigara içimi için benzer olduğunu belirlemiştir. Dahası, e-sigara kullanımı, özellikle sigara içmeyen gençler için geleneksel sigara içimini neredeyse üç kat artırabilmektedir. Mevcut kanıtlar değerlendirildikten sonra, DSÖ e-sigaralar hakkında teknik bir not ve harekete geçme çağrısı yayımlamıştır. Bunlar, çocukları ve sigara kullanmayanları korumak ve nüfus için sağlık risklerini en aza indirmek amacıyla e-sigaraların kullanımını önlemek için kararlı bir eyleme acilen ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır.

Rapor 3: Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi 2024 (ESPAD)¹⁰

Avrupa Birliği Uyuşturucu Madde Ajansı (EUDA) tarafından 2025 yılında "Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi 2024 (ESPAD)*" raporu yayımlanmıştır. Bu raporda, Avrupa'nın 37 ülkesinde lise öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmanın bulguları özetlenmiştir. Raporda özetlenen bulgulardan tütün ürünleri kullanımı ile ilgili olanları aşağıda listelenmektedir:

- Ergenler arasında sigara kullanım yaygınlığı devam etmektedir ve her üç öğrenciden biri (ortalama %32) hayatında en az bir kez sigara kullanmıştır (En yüksek: Macaristan %51, Slovakia %46; en düşük İzlanda %13, Malta %16).
- Cinsiyet farklılıkları göz önünde bulundurulduğunda kızlarda biraz daha yüksek bir yaygınlık görülmektedir (%32; erkeklerde %31). Bu eğilim ülkelerin üçte ikisinden fazlasında belirgindir ve en büyük farklılıklar Romanya'da (%47'ye karşı %36) ve Bulgaristan'da (%46'ya karşı %36) görülmektedir.
- Çalışmaya katılan öğrencilerinin yaklaşık %15'i ilk sigara kullanımını 13 yaşında veya daha küçük yaşta bildirmiştir. Ülkelerin yarısından fazlasında, erken sigara kullanımına başlama kızlar arasında daha yaygındır, özellikle Bulgaristan (%23'e karşı %17) bu yaygınlıkta ilk sıradadır.
- Çalışmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası (%55) sigaranın elde edilmesinin oldukça kolay olduğunu düşünmektedir (En yüksek: Danimarka %76, Almanya ve Norveç %70; en düşük: Kosova %32, Moldova %23). Genel olarak

erkeklerin sigarayı kızlara göre kolay erişilebilir olarak algılama olasılığı daha yüksektir (%61'e karşı %50).

- Öğrencilerin %18'i geçtiğimiz 30 gün içinde sigara kullandığını (mevcut sigara kullanımı) bildirmiştir (En yüksek: Hırvatistan ve Macaristan %32; en düşük: İzlanda %4,2, İsveç %8,2). Mevcut sigara kullanımı, ülkelerin yarısından fazlasında kızlar arasında daha yaygındır ve en geniş cinsiyet farkı Bulgaristan'da (%34'e karşı %25) ve Romanya'da (%30'a karşı %22) bildirilmiştir. Erkeklerin daha yüksek mevcut sigara kullanım oranlarına sahip olduğu Kosova'da (%33'e karşı %23) ve Gürcistan'da ise (%18'e karşı %9,5) desen tersine dönmüştür.

Sigara ve E-sigaraların İkili Kullanımı:

- Hem sigara hem de e-sigaralar dikkate alındığında, yaşam boyu kullanım %32'den %47'ye yükselmiştir.
- Aktif olarak sigara veya e-sigara kullananların oranı %18'den %28'e yükselmiştir. Özellikle kız çocukları arasında hem hayat boyu kullanım hem de aktif kullanım oranları belirgin şekilde artmıştır.
- Sigara ve e-sigaranın ikili kullanımıyla birlikte günlük kullanım yaygınlığı %7,9'dan %14'e yükselmiştir (kızlar %15, erkekler %12). Kullanım yaygınlığı Bulgaristan ve Macaristan'da daha yüksek oranda (%25) görülmektedir.
- Erken yaşta başlama yaygınlığı, günlük kullanım ve ikili kullanım hesaba katıldığında, %3,9'dan %6'ya yükselecek önemli bir artış göstermiştir.

E-Sigara Kullanımı ile ilgili Veriler:

- ESPAD ülkelerindeki öğrencilerin ortalama %44'ü hayatları boyunca en az bir kez e-sigara kullandığını bildirmiştir ve ülke çapında yaygınlık oranı Portekiz'de %22'den Macaristan'da %57'ye kadar değişiklik göstermiştir.
- 37 ESPAD ülkesinden 13'ünde öğrencilerin en az yarısı e-sigarayı denemişken, yalnızca altı ülkede (Portekiz, Malta, İzlanda, Kuzey Makedonya, Karadağ ve İrlanda) öğrencilerin üçte birinden azı yaşam boyu kullandığını bildirmiştir. Genel olarak, kızlar (%46) erkeklerden (%41) daha yüksek bir yaşam boyu e-sigara kullanım yaygınlığı bildirmiştir.
- Ortalama olarak, öğrencilerin %16'sı 13 yaş veya öncesinde e-sigarayı denemiştir (En yüksek: Estonya %33, Litvan-

¹⁰ European Union Drugs Agency (2025). Key Findings from the 2024 European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD). Erişim adresi: https://www.euda.europa.eu/publications/data-factsheets/espac-2024-key-findings_en Erişim tarihi: [28.05.2025].

*2024 yılında 37 Avrupa ülkesinde (Türkiye dahil değildir.) 15-16 yaş aralığındaki 113.882 öğrenci arasında gerçekleştirilen Alkol ve Diğer Uyuşturucular Konulu Avrupa Okul Anketi Projesi'nin (ESPAD) sekizinci gerçekleştirilmiştir. Raporda 8. ESPAD temel bulguları özetlenmektedir. Bu baskı, Avrupa genelinde ergenlik dönemindeki riskli davranışların izlenmesinin 30. yılını işaret etmekte ve ergenlik dönemi sağlık sonuçlarını şekillendirmede bu faktörlerin artan önemine vurgu yaparak zihinsel iyilik hali ve önleme faaliyetlerine yeni bir odak getirmektedir. Daha kapsamlı bir rapor olan ESPAD Raporu 2024: Alkol ve Diğer Uyuşturucular Konulu Avrupa Okul Anketi Projesi'nin (ESPAD) Sonuçları, Ekim 2025'te yayımlanacaktır.

ya %31; en düşük Portekiz %5,4, Karadağ %7,4). Erken e-sigara kullanımı ülkelerin çoğunda kızlarda erkeklerden daha yaygındır (En büyük fark: Estonya %37 kızlar, %29 erkekler). Kosova'da erkekler kızlardan daha yüksek oranda e-sigara kullanmaktadır (erkekler %25, kızlar %13).

- Öğrencilerin yüksek bir yüzdesi (%60) isterlerse e-sigaraya ulaşmanın oldukça kolay veya çok kolay olduğunu belirtmiştir.
- Mevcut e-sigara kullanımı (son 30 gün içinde kullanım), öğrencilerin %22'si tarafından bildirilmiştir (En düşük: Portekiz ve Faroe Adaları %6,4, Malta %10; en yüksek Polonya %36, Sırbistan %34).
- ESPAD ülkelerin erkeklerin %19'u mevcut e-sigara kullanımı bildirirken kızlarda bu oran %25'tir. 22 ülkede, günlük e-sigara kullanımı kızlar arasında belirgin şekilde daha yüksekken, yalnızca Kosova'da (%7,7'ye karşı %5,8) ve Gürcistan'da (%4,2'ye karşı %1,2) erkekler arasında daha yüksektir.

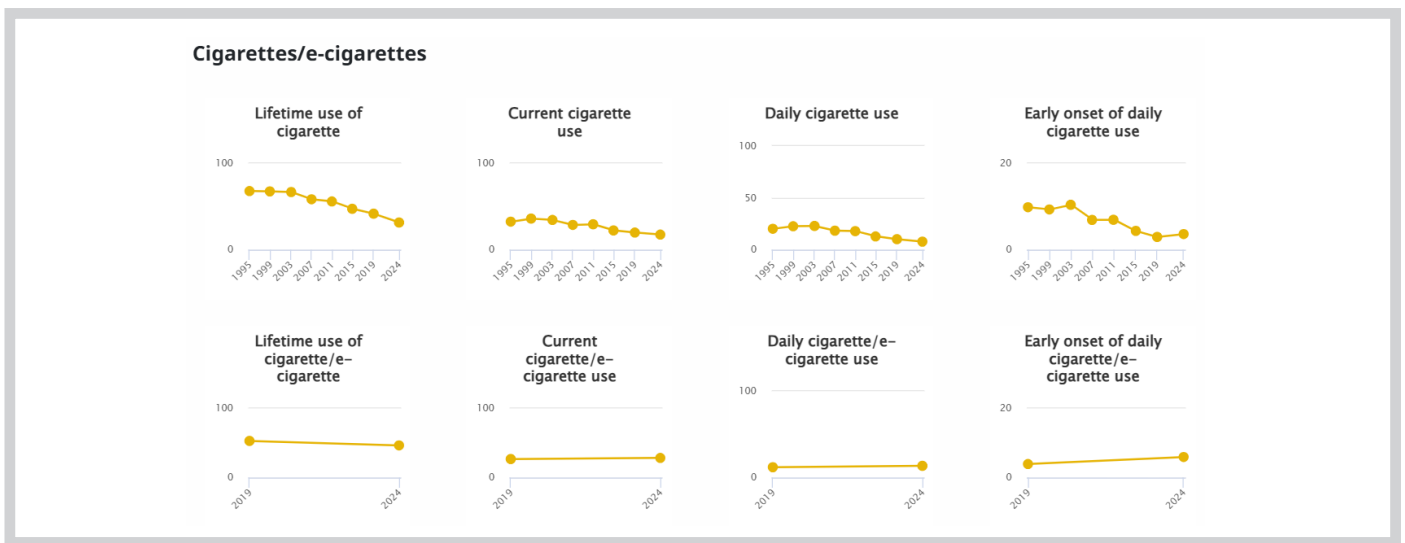
Avrupa Alkol ve diğer Bağımlılık Yapıcı Maddeler üzerine Okul Anketi Projesi (ESPAD) 2024 yılı sonuçlarına göre sigara kullanımı son yıllarda belirgin şekilde azalmıştır ve yaşam boyu yaygınlık oranı 1995-2024 döneminde yarı yarıya düşüş göstermiştir. Ancak erken başlama, özellikle son yıllarda 13 yaş ve altı ergenlerde günlük sigara kullanım oranları, kızlar arasında artış göstererek devam etmektedir. Bununla birlikte e-sigara kullanımı ergenler arasında keskin bir şekilde artış göstermiştir. Aynı şekilde e-sigara kullanımına erken başlama ve günlük tüketim oranları da

artış göstermiştir. Bu da geleneksel ve elektronik sigaraların ikili kullanımına ilişkin endişeleri körüklemiş ve alternatif nikotin ürünlerinin kullanımına doğru artan bir kayma olduğunu yansıtmıştır (Bkz. Şekil 4).

Makale 1: Elektronik sigara ve IQOS kullanan kişilerdeki metal düzeylerinin araştırılması¹¹

Bu araştırmanın amacı; sigara içenlerin, e-sigara kullanıcılarının, IQOS kullanıcılarının ve sigara içmeyenlerin idrarındaki kurşun, kadmiyum, nikel, çinko ve selenyum seviyelerini incelemek, bu gruplar arasındaki metal seviyelerinde önemli farklılıklar olup olmadığını kontrol etmek, bulunan metal seviyelerini güvenlik sınırlarıyla karşılaştırmak ve idrardaki metal seviyeleri ile kullanılan ürün türü (sigara, IQOS veya e-sigara) arasında bir bağlantı olup olmadığını incelemektir. Araştırmaya, Ankara'da yaşayan sigara kullanan (n = 39), e-sigara kullanan (n = 28), IQOS kullanan (n = 20) ve tütün veya tütün ürünleri kullanmayan (n = 30) kişiler katılmıştır. Katılımcılara, deniz ürünü veya vitamin takviyesi kullanıp kullanmadıkları ve tütün ürünü kullanma davranışları (kullanım süresi, sıklığı ve miktarı gibi) ile ilgili sorular sorulmuştur. Katılımcıların element seviyelerini değerlendirmek için idrarlarındaki kurşun, kadmiyum, nikel, çinko, nikotin ve selenyum metallerinin seviyeleri incelenmiş ve nikotin maruziyeti için idrardaki nikotin ve kreatinin seviyelerine bakılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, sigara, e-sigara ve IQOS kullanıcılarının nikotin seviyelerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır: e-sigara ve IQOS kullanan kişiler geleneksel sigara kullanan kişilerle benzer seviyelerde nikotine maruz kal-

Şekil 4. ESPAD 2024 Sigara ve E-sigara kullanım durumu ve yaygınlığında değişimler

¹¹ Yüce, Y., & Can Eke, B. (2025). Investigation of some metal levels in people using electronic cigarettes and IQOS. Toxicology Mechanisms and Methods, 1-16. <https://doi.org/10.1080/15376516.2025.2506796> (Erişim Tarihi: 29.05.2025)

maktadır. Kurşun seviyelerinin IQOS kullanıcılarında (8,51 ng/g kreatinin) ve sigara kullananlarda (3,67 ng/g kreatinin) e-sigara kullanıcılarına (1,38 ng/g kreatinin) kıyasla daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulgulanmıştır. Kadmiyum düzeyi açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çinko seviyeleri IQOS kullanıcılarında (596,13 ng/g kreatinin) sigara kullanıcılarına (217,59 ng/g kreatinin) göre daha yüksektir. Nikel düzeyi elektronik sigara (3,43 ng/g kreatinin) ve IQOS (3,84 ng/g kreatinin) kullanıcılarında sigara kullanan (0,99 ng/g kreatinin) ve kullanmayan (1,11 ng/g kreatinin) gruba göre daha yüksek bulunmuştur. Selenyum seviyeleri açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Bu çalışmada, farklı tütün ürünü kullanıcı grupları (sigara kullanıcıları, IQOS kullanıcıları ve e-sigara kullanıcıları) arasında idrar metal konsantrasyonlarını karşılaştırarak metal maruziyet profillerini incelenmiştir. Bulgular, kurşun ve kadmiyum seviyelerinin sigara kullanıcılarında sigara kullanmayanlara göre önemli ölçüde daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşılık, yüksek nikel konsantrasyonları IQOS ve e-sigara kullanıcıları arasında belirgin seviyede gözlemlenmiştir. Genel olarak, sonuçlar hem geleneksel hem de yeni tütün ürünlerinin kullanıcılar arasında metal maruziyetiyle ilgili potansiyel toksikolojik riskler oluşturabileceğini göstermektedir.

Makale 2: 1990-2021 yılları arasında dünya genelinde sigaraya bağlı gırtlak kanserinden ölüm oranlarının analizi ve 2036 yılına kadar olan sürece dair tahminlerin değerlendirilmesi¹²

Bu çalışma, 1990'dan 2021'e kadar sigaraya bağlı gelişen gırtlak kanseri hastalık yükündeki küresel eğilimleri, ölüm oranları ve engellilikle düzeltilmiş yaşam yılı dahil incelemeleri ve 2036 yılı için trendleri tahmin etmeyi amaçlamıştır. Sigaraya bağlı gırtlak kanseri ile ilgili veriler, 2021 Küresel Hastalık Yüklü çevrim içi veri tabanından elde edilmiştir. Ayrıca, önümüzdeki 15 yıl için hastalık yükünü tahmin etmek amacıyla Otoresif Entegre Hareketli Ortalama (ARIMA) modeli uygulanmıştır.

1990 yılından 2021'e kadar, sigaraya bağlı gırtlak kanserinin yaşa göre standartlaştırılmış küresel ölüm oranı, 100.000'de 1,61'den 0,89'a düşmüştür. Erkeklerde ölüm oranı kadınlara kıyasla anlamlı derecede daha yüksektir. 2021 yılında, Balkanlar, Orta Doğu ve Güney Asya'nın belirli bölgelerinde diğer bölgelere kıyasla belirgin şekilde daha yüksek ölüm oranı gözlemlenmiştir. ARIMA modeline göre, erkeklerde sigaraya bağlı gırtlak kanserinden ölüm oranının 2022'den 2036'ya kadar kademeli olarak düşmesi beklenirken, kadınlarda bu düşüşün daha yavaş gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1990 yılından 2021'e kadar, sigaraya bağlı gırtlak kanserinden küresel ölüm oranı azalmış ve hastalık yükünde görece bir azalma olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, yaşlı yetişkinlerde orantısız şekilde yüksek kalmaya devam etmektedir. Erkekler kadınlara göre daha yüksek ölüm riski taşımaktadır. Önümüzdeki 15 yılda sigaraya bağlı gırtlak kanseri hastalık yükünün kademeli olarak azalması beklenmekle birlikte, hastalık yükünü daha da azaltmak için sigara bırakma hizmetlerinin artırılması büyük önem taşımaktadır.

¹² Yang, J., Chen, Xs. & Lu, Y. (2025). Analysis of the mortality trends of laryngeal cancer attributable to smoking worldwide from 1990 to 2021 and projections up to 2036. World J Surg Onc 23, 226. <https://doi.org/10.1186/s12957-025-03835-w>

1.3. MADDE KULLANIMI İLE İLGİLİ GÜNCEL RAPORLAR VE MAKALELER

Rapor 1: Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi 2024 (ESPAD)¹³

Avrupa Birliği Uyuşturucu Madde Ajansı (EUDA) tarafından 2025 yılında "Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi 2024 (ESPAD)*" raporu yayımlanmıştır. Bu bulgular, Avrupa'daki ergenler arasında alkol ve uyuşturucu kullanımıyla ilgili önemli eğilimleri göstermekte ve özellikle gençler arasındaki yasa dışı uyuşturucu ve ilaç kullanımının artan bir endişe kaynağı olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin ortalama %13'ü, yaşamlarında en az bir kez yasa dışı uyuşturucu madde kullandığını bildirmiştir. Bu oran ülkeler arasında değişiklik göstermektedir; en yüksek oranlar Lihtenştayn (%25) ve Çekya'da (%24), en düşük oranlar ise Gürcistan (%3,9) ve Moldova'da (%3,9) görülmektedir. Erkeklerin %14'ü, kızların ise %12'si yaşam boyu yasa dışı uyuşturucu kullandığını bildirmiştir. Uyuşturucu maddelerin yaşam boyu kullanım durumları incelendiğinde Esrar: %12, Kokain: %2,3, Ekstazi / MDMA: %2,1, LSD ve halüsinojenler: %1,8, Amfetamin: %1,8 olduğu rapor edilmiştir. 1995-2023 yılları arasında, yasa dışı uyuşturucu madde kullanımının yaşam boyu yaygınlığı artmıştır.

Esrar, öğrenciler arasında en yaygın ve en kolay erişilebilen uyuşturucu maddedir. 1995 yılından bu yana esrar kullanımının yaşam boyu yaygınlığı en düşük seviyeye gerilemiştir. Ortalamada öğrencilerin %12'si, yaşamlarında en az bir kez esrar kullandığını bildirmektedir. En yüksek

yaygınlık Çekya (%24) ve Lihtenştayn (%23) gibi ülkelerde görülürken, en düşük oran Gürcistan (%3,3) ve Moldova (%2,5) gibi ülkelerde kaydedilmiştir. Cinsiyet farkı azalmış olsa da erkekler hâlâ kızlardan daha fazla esrar kullanımı bildirmektedir (%13'e karşı %11).

Öğrenciler arasında yeni nesil psikoaktif maddelerin (NPS) kullanımının yaşam boyu yaygınlığı ortalama %3'tür. En yüksek oranlar Polonya (%6,4) ve Slovenya (%6) gibi ülkelerde görülürken, en düşük oranlar Hollanda, Lihtenştayn, Faroe Adaları ve Moldova gibi ülkelerde kaydedilmiştir.

En sık kullanılan reçetesiz ilaçlar; sakinleştiriciler ve yatıştırıcılar (%8,5). Ağrı kesiciler (%6,9) ise ikinci sırada yer almaktadır. Öğrencilerin %3,4'ü dikkat/hiperaktivite ilaçlarını kullandığını belirtmiştir. Bu ilaçlar, 2024 ESPAD anketine dahil edilen 18 ülkede ilk kez yer almıştır. İlaç kullanımı genellikle kızlar arasında daha yüksek olmakla birlikte, bazı ülkelerde erkeklerin ilaç kullanımı daha fazla bildirilmektedir (örneğin, Bulgaristan'da erkekler tüm ilaç türlerinde daha fazla kullanım bildirmiştir).

Sakinleştirici ve yatıştırıcı ilaçların kullanımında, genel olarak bir artış gözlemlenmiştir. Özellikle Avusturya, Almanya, İzlanda, Litvanya, Norveç, İsveç ve Ukrayna gibi ülkelerde dikkat çekici artışlar kaydedilmiştir. Kızlar, zaman içinde sürekli olarak daha yüksek ilaç kullanım oranları bildirmiştir.

Avrupa'da ortalama %1,5 öğrenci anabolik steroid kullandığını bildirmiştir. En yüksek oranlar Kıbrıs (%4,2), Polonya (%3,3) ve Ukrayna (%2,8) gibi ülkelerde görülmüştür. Erkeklerin, kızlara göre anabolik steroid kullanma olasılığı daha yüksektir.

Rapor 2: Atık Su Analizi ve Uyuşturucu Maddeler – Avrupa'da Çok Şehirli Bir Çalışma¹⁴

EUDA tarafından her yıl yayımlanan "Atık Su Analizi ve Uyuşturucu Maddeler – Avrupa'da Çok Şehirli Bir Çalışma (Wastewater Analysis and Drugs – A European Multi-City Study)" raporunda, 128 Avrupa şehri ve 26 ülke (AB ülkeleri, Norveç ve Türkiye) yer alarak çalışmalar yürütülmüştür. 2024 yılı raporu ise on sekiz ülke, iki veya daha fazla çalışma lokasyonunu içermiştir. Bu ülkeler: Avusturya, Belçika, Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, Danimarka, Almanya, Finlandiya, İtalya, Litvanya, Hollanda, Norveç, Portekiz, İspanya, Slovakya, Slovenya, İsveç ve Türkiye'dir. Tüm ülkelerde standart bir protokol ve laboratuvarlarda ortak bir kalite

Şekil 5. Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi 2024 (ESPAD) raporu görseli

¹³ European Union Drugs Agency (2025). Key Findings from the 2024 European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD). Erişim adresi: https://www.euda.europa.eu/publications/data-factsheets/espac-2024-key-findings_en Erişim tarihi: [28.05.2025].

*2024 yılında 37 Avrupa ülkesinde (Türkiye dahil değildir.) 15-16 yaş aralığındaki 113.882 öğrenci arasında gerçekleştirilen Alkol ve Diğer Uyuşturucular Konulu Avrupa Okul Anketi Projesi'nin (ESPAD) sekizinci gerçekleştirilmiştir. Raporda 8. ESPAD temel bulguları özetlenmektedir. Bu baskı, Avrupa genelinde ergenlik dönemindeki riskli davranışların izlenmesinin 30. yılını işaret etmekte ve ergenlik dönemi sağlık sonuçlarını şekillendirmede bu faktörlerin artan önemine vurgu yaparak zihinsel iyilik hali ve önleme faaliyetlerine yeni bir odak getirmektedir. Daha kapsamlı bir rapor olan ESPAD Raporu 2024: Alkol ve Diğer Uyuşturucular Konulu Avrupa Okul Anketi Projesi'nin (ESPAD) Sonuçları, Ekim 2025'te yayımlanacaktır.

¹⁴ European Union Drugs Agency (EUDA), Wastewater and drugs report 2024. Erişim adresi: https://www.euda.europa.eu/publications/html/pods/waste-water-analysis_en Erişim tarihi: [26.04.2025].

Şekil 6. Atık Su Analizi ve Uyuşturucu Maddeler Raporu

kontrol uygulaması kullanılmıştır ve bu da doğrudan karşılaştırmayı mümkün kılmıştır. EUDA tarafından her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen ve aralarında Türkiye'den iki şehrin İçişleri Bakanlığı'nın kararı ile EUDA'ya Türkiye'den yalnızca İstanbul ve Ankara'nın verileri ortalamayı yansıttığı için gönderilmiştir.

Tüm lokasyonlarda standart bir protokol ve ortak bir kalite kontrol uygulaması kullanılmıştır ve bu da doğrudan karşılaştırmayı mümkün kılmıştır. 2024 yılı itibarıyla, belirli maddelerin en yüksek tüketim oranlarına sahip olan ülkeler Tablo 1'de sunulmuştur.

Avrupa Özelinde Öne Çıkan Önemli Noktalar:

- **Kokain** kullanımının Avrupa Birliği dışındaki çalışma lokasyonlarıyla karşılaştırılması sonucunda, Brezilya, Şili ve İsviçre'deki şehirlerin, Avrupa'daki en yüksek tüketim yüküne sahip şehirlerle benzer kullanım seviyelerinin olduğu rapor edilmiştir.
- Birçok ülkede yapılan genel nüfus araştırmaları, **MDMA** kullanımının 2000'li yılların başı ve ortasında zirve yaptıktan sonra azaldığını göstermektedir. MDMA'nın sık kullanıldığı yerlerde ise, bu maddenin artık sadece dans

Maddeler	2024 Yılı Yüksek Tüketim Gösteren Ülkeler*
Kokain	Belçika, Hollanda, İspanya
Amfetamin	İsveç, Almanya, Norveç
Metamfetamin	Çekya, Slovakya, Hollanda
MDMA	Belçika, Çekya, Hollanda
Esrar	İspanya, Hollanda, Norveç

*2024 yılında maddeler özelinde en yüksek tüketim gösteren ilk 3 ülke-ye tabloda yer verilmiştir. Metamfetamin kullanımında yüksek tüketim gösteren ülkeler arasında Türkiye ilk 5'te yer almaktadır.

Tablo 1. Maddeler Özelinde Yüksek Tüketim Gösteren Avrupa Ülkeleri

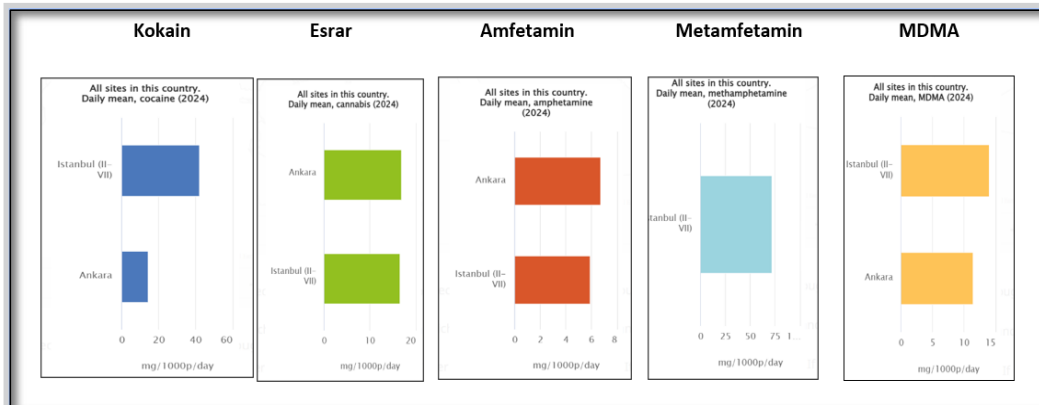
kulüpleri ve partiler gibi belirli alanlarla sınırlı kalmadığı görülmektedir. Ev partileri gibi daha genel eğlence ortamlarında da gençler arasında yaygın olarak kullanıldığı ifade edilmiştir.

Türkiye Özelinde Öne Çıkan Önemli Noktalar:

- Türkiye'den yalnızca İstanbul ve Ankara ilinin verilerinin paylaşılmaktadır. EUDA'da İstanbul ilinin atık su projesi kapsamında yer alan 14 atık su arıtma tesisinin 6'sından (Ataköy, Baltalıman, Kadıköy, Küçükçekmece, Tuzla, Yenikapı) Ankara ilinin tek (Tatlar) atık su arıtma tesisinden alınan veriler paylaşılmıştır.
- Raporda, Türkiye'deki yalnızca metamfetamin kullanımının, dünya genelindeki diğer ülkelerle kıyaslandığında ilk 5' girdiği raporda yer verilmiştir.

Türkiye ve 2024 yılı günlük tüketim ortalamalarına göre İstanbul ve Ankara illerinin karşılaştırma verileri aşağıda verilmiştir (Ayrıca bkz. Şekil 7):

- Kokain tüketiminde: İstanbul > Ankara
- Esrar tüketiminde: Ankara > İstanbul
- Amfetamin tüketiminde: Ankara > İstanbul
- Metamfetamin tüketiminde: Ankara ilinin verileri bu sene paylaşılmadığı için karşılaştırma yapılmamıştır.
- MDMA tüketiminde: İstanbul > Ankara

Şekil 7. Türkiye (İstanbul ve Ankara) özelinde günlük madde kullanım verileri

Rapor 3: Türkiye Hanelhalkı Sağlık Araştırması: Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri Prevalansı 2023¹⁵

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen hanelhalkı araştırmasının sonuçları bu rapor* ile 2025 yılının mayıs ayında duyurulmuştur. Raporunda, tütün ürünleri kullanımı, alkol tüketimi ve bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili veriler sunulmuştur. Ayrıca, güncel çalışmanın (THSA 2023) bulguları ile 2017 yılında aynı yöntemle gerçekleştirilen çalışmanın (THSA 2017) bulguları karşılaştırılmıştır. Çalışmada, bağımlılık yapıcı uyuşturucu maddelere; esrar ve türevleri, ucu- cular (uhu, bali, tiner), uyarıcılar (ekstazi, enerji içecekleri), eroin ve kokain gibi maddeler örnek olarak verilmiştir. Katılımcılara bu maddeleri kullanma durumları sorulmuştur (hiç kullanmamış, denemiş, kullanmış ama bırakmış, halen kullanıyor). Çalışmanın bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili bulguları aşağıda özetlenmiştir:

- Toplumun %0,9'u hâlen bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanmaktadır ve kadınlarla erkeklerin kullanım oranları birbirine yakındır.
- Hayatında en az bir kere uyuşturucu madde deneyenlerin oranı %1,1'dir.
- En az bir kere uyuşturucu madde deneme oranı 15-29 yaş aralığındaki erkeklerde %2,2'ye kadar çıkmaktadır.
- Nüfusun %97,4'ü hayatında hiç bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanmamıştır.
- Bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanım oranları THSA 2017 çalışmasında toplam nüfusun %0,5'i iken THSA 2023 çalışmasında nüfusun %0,9'u olarak bulunmuştur.
- THSA 2017 ve THSA 2023 çalışmalarında katılımcılara bulaşıcı olmayan hastalıkların risk faktörlerinin hangi sağlık sorunlarına sebep olduğu sorulmuş ve iki veya daha fazla sağlık sorunu belirten katılımcılar, yüksek farkındalık düzeyine sahip bireyler olarak değerlendirilmiştir. Her iki çalışmanın bulguları karşılaştırıldığında kişilerin bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili farkındalık düzeylerinde anlamlı artışlar görülmüştür (%73,4 → %82,4).

Türkiye Hanelhalkı Sağlık Araştırması raporuna göre, bulaşıcı olmayan hastalıkların risk faktörleri arasında yer alan

bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanımı düşük oranlarda bildirilmiş olmasına rağmen özellikle gençlerde artış eğilimi göstermektedir.

Makale 1: Colorado'da Kenevir Yasallaşması Sonrası Gençlerde Psikozla İlgili Acil Servis ve Hastaneye Yatış Oranlarındaki Değişiklikler¹⁶

Amerika Birleşik Devletleri'nde birçok eyalet, tıbbi ve eğlence amaçlı kenevir kullanımını yasallaştırmıştır. Ancak, bu yasal düzenlemelerin ergenler ve genç yetişkinlerde psikoz gibi ciddi zihinsel sağlık sorunlarına etkisi yeterince araştırılmamıştır.

Colorado eyaletinde, kenevir yasalarının gevşetilmesinin ardından 10-29 yaş arasındaki gençlerde psikoz nedeniyle hastaneye yatışlarda artış gözlenmiştir. Özellikle kenevir kullanım bozukluğu tanısı alan gençlerde psikoz vakalarının belirgin bir şekilde yükselmesi, bu konuda daha derin incelemelerin yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada Denver Health hastanesinden 2005-2020 yılları arasında 10-29 yaş arası gençlerin psikoz tanısıyla hastaneye yatış verileri toplanmıştır. Çalışmada, psikoz tanısına ek olarak kenevir kullanım bozukluğu tanısı olan vakalar da incelenmiştir. 2009 yılında yayımlanan ve 2012 yılında yürürlüğe giren kenevir yasası değişikliklerinin, hastaneye yatış oranları üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Toplamda 9.773 hastane yatışı değerlendirilmiş ve bu yatışların %20,2'sinde kenevir kullanım bozukluğu tanısı da tespit edilmiştir. Analizler, eğlence amaçlı kullanılan kenevir yasallaşmasından sonra özellikle 21-29 yaş arasındaki genç yetişkinlerde psikoz nedeniyle hastaneye yatışlarda hafif bir artış olduğunu göstermiştir. Ayrıca, tüm yaş gruplarında kenevir kullanım bozukluğu tanısı ile birlikte psikoz tanısı konulan vakalarda anlamlı bir artış yaşanmıştır. Araştırma bulguları, kenevirin eğlence amaçlı kullanımının yasallaşmasının ardından gençlerde psikozla ilgili acil servis ve hastane başvurularında artış olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, kenevir kullanımının gençlerin zihinsel sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine işaret etmekte ve kenevir yasalarının gevşetilmesinin potansiyel risklerini gözler önüne sermektedir. Bu nedenle, kenevir kullanımına bağlı istenmeyen sağlık sonuçlarını azaltmak amacıyla etkili halk sağlığı stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması büyük önem taşımaktadır.

¹⁵ Türkiye Hanelhalkı Sağlık Araştırması: Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri Prevalansı 2025 (STEPS). Editörler: Mehmet Enes Gökler, Hamit Harun Bağcı, Kanuni Keklik, Toker Ergüder, İlayda Üçüncü. Sağlık Bakanlığı, Ankara, 2025. Erişim Adresi: <https://hsgm.saglik.gov.tr/media/attachments/2025/05/12/turkiye-hanehalki-saglik-arastirmasi-2023.pdf> Erişim Tarihi: [23.05.2025]

* "Türkiye Hanelhalkı Sağlık Araştırması (THSA)" başlıklı raporda sunulan çalışmada; kronik solunum yolu hastalıkları, diyabet, kanser gibi bulaşıcı olmayan hastalıkların çeşitli risk faktörlerinin genel nüfustaki yaygınlık oranları araştırılmıştır. Bulaşıcı olmayan hastalıkların temel risk faktörleri arasında yer alan tütün ürünleri kullanımı, alkol tüketimi ve bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili veriler çalışmanın birinci aşamasında gerçekleştirilen yüz yüze anket uygulaması ile elde edilmiştir. Türkiye'nin, Adıyaman, Hatay ve Kahramanmaraş hariç tüm illerinde gerçekleştirilen THSA 2023 çalışmasına T.C. vatandaşı ve 15 yaş üzeri olan, herhangi bir zihinsel engeli ve kurumsal ikameti olmayan 6.017 kişi katılmıştır. Kurumsal nüfus olarak tanımlanan yurt, huzurevi, çocuk yuvası, hapishane, kışla ve ordu evlerinde kalanlar ile hastanede (Sanatoryum ve akıl hastanelerinde vb.) ve otele uzun süreli kalanlar çalışmaya dâhil edilmemiştir.

¹⁶ Joshi, S., Snyder, K. M., Thurstone, C., Rivera, B. D., Feldman, J., Cerdá, M., & Krawczyk, N. (2025). Changes in psychosis-related emergency department and hospitalization rates among youth following cannabis legalization in Colorado. *Drug and Alcohol Dependence*, 112719.

Makale 2: Uyuşturucu Madde Bağımlılığının *Crassostrea virginica* İstiridyeye Larvalarının Hayatta Kalma, Büyüme ve Hareketliliği Üzerindeki Olumsuz Etkileri¹⁷

Uyuşturucu maddeler, atık su arıtma süreçlerinde tam olarak temizlenemeyen, yaygın olarak tüketilen psikoaktif bileşiklerdir ve dünya çapında yüzey sularında tespit edilmektedir. Ancak, bu maddelerin sucul organizmalar üzerindeki etkileri hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Bu çalışmada, *C. virginica* istiridyeleri üzerinde yaygın olarak tespit edilen üç uyuşturucu madde – benzoylecgonin, fentanil ve ketamin – larvaların gelişimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Üç günlük larvalar, çevresel olarak anlamlı konsantrasyonlarda (100 ng/L ve 1000 ng/L) iki hafta boyunca uyuşturucu maddelere maruz bırakılmış ve hayatta kalma, büyüme ve hareketlilik üzerindeki etkiler gözlemlenmiştir. Tüm uyuşturucu madde maruziyeti seviyelerinde, kontrol grubuna kıyasla larvalarda hayatta kalma oranı azalmış, en büyük azalma benzoylecgonin maruziyetinde (gün 14'te %62,3 ile %76,1 arasında azalma) gözlemlenmiştir. Ketamine maruziyeti gösteren larvalar, boyut ve hareketlilik açısından en büyük azalmaları sergilemiştir. 14.günde, ketamine düşük ve yüksek konsantrasyonlarına maruz kalan larvaların boyutları sırasıyla %30,3 ve %43,5 oranında azalmıştır. Bu azalmaya paralel olarak hızda da daha belirgin düşüşler görülmüştür (sırasıyla %68 ve %71). Fentanil maruziyeti, boyut ve hareketlilik üzerinde olumsuz bir etki yaratmamış, düşük konsantrasyonlardaki larvalar kontrol grubuna kıyasla biraz daha hızlı yüzmüş ve yüksek konsantrasyonlardaki larvalar da erken dönemde benzer şekilde daha hızlı yüzmüştür. Genel olarak, bu bulgular, kronik uyuşturucu maruziyetinin istiridyeye larvaları üzerinde potansiyel olumsuz etkiler oluşturabileceğini göstermektedir. Kalıntı uyuşturucu deşarjlarının ekotoksikite risklerinin daha ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Makale 3: Çocukluk Dönemi Olumsuz Deneyimleri ile Erken Yetişkinlikte Madde Kullanım Davranışları Arasındaki İlişkiler ve Aracılık Eden Faktörler: Nüfus Tabanlı Bir Boylamsal Çalışma¹⁸

Bu çalışma, çocukluk dönemi olumsuz deneyimlerinin genç yetişkinlerde madde kullanımını nasıl etkilediğini incelemiştir. İrlanda'da büyüyen ve 9 yaşında olan 4.729

çocuktan alınan, ulusal olarak temsili bir boylamsal örneklem sunmaktadır. Growing Up in Ireland çalışmasından elde edilen verilerle, 20 yaşındaki bireylerde çocukluk dönemi olumsuz deneyimlerin maruziyeti ve madde kullanımı arasındaki ilişkiyi değerlendirilmiştir. Sonuçlar, çocukluk dönemi olumsuz deneyimlerin yaşayan gençlerin, özellikle 2 veya daha fazla çocukluk dönemi olumsuz deneyimlerin problemleri madde kullanma olasılığının arttığını göstermektedir. Ayrıca, ebeveyn ve akran bağları ile okul katılımının, çocukluk dönemi olumsuz deneyimlerin madde kullanım üzerindeki etkisini kısmi olarak aracılık ettiği bulunmuştur. Bu bulgular, çocukluk dönemi olumsuz deneyimlerin yaşamış çocuklar için etkili önleme stratejileri geliştirilmesinde kişilerarası ilişkiler ve okul katılımının önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Makale 4: Türkiye’de Yeni Nesil Psikoaktif Maddeler Gerçeği: 2013’ten Günümüze Yaşanan Değişimler: Sistematik Derleme¹⁹

Bu çalışma, Türkiye’de yeni nesil psikoaktif maddelerin (NPS) kullanımındaki son 10 yıldaki değişimleri ve bu maddelerin halk sağlığına oluşturduğu tehditleri incelemektedir. NPS’ler, mevcut yasal düzenlemelerin dışında kalan, ancak ciddi sağlık ve güvenlik riskleri taşıyan maddelerdir. Toksikite düzeylerinin bilinmezliği ve hızla değişen yapıları nedeniyle tespiti ve kontrolü zordur. Türkiye’de NPS ile mücadele kapsamında ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli stratejiler uygulanmakta ve bu maddelerin izlenmesi için Avrupa Birliği Uyuşturucu Ajansı ile Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi gibi kurumlar önemli roller üstlenmektedir. Özellikle “Bonzai” gibi sentetik kannabinoidlerin yaygın kullanımı, sağlık sorunlarına yol açmıştır. Çalışma, Türkiye’de NPS ile mücadelede yasal düzenlemelerdeki gelişmeleri ve kurumlar arası iş birliğini güçlendirmeye yönelik öneriler sunmaktadır. Ayrıca, COVID-19 pandemisinin NPS kullanımı üzerindeki etkileri de analiz edilmekte, sosyal değişimlerin madde kullanım eğilimlerini nasıl etkilediği tartışılmaktadır. Türkiye’de NPS ile ilgili tedavi hizmetleri ve bağımlılık alanındaki gelişmeler de ele alınmıştır. Sonuç olarak, Türkiye’deki NPS ile mücadele deneyimleri, gelecekteki politika ve stratejilerin şekillendirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışma, halk sağlığını koruma politikalarının geliştirilmesine ışık tutmayı amaçlamaktadır.

¹⁷ Salcedo, G., Niroula, V., & Pagsuyoin, S. A. (2025). Adverse impacts of drugs of abuse on the survival, growth, and mobility of *C. virginica* oyster larvae. *Marine Pollution Bulletin*, 216, 117985.

¹⁸ Mongan, D., Millar, S. R., Brennan, M. M., Doyle, A., Galvin, B., & McCarthy, N. (2025). Associations and mediating factors between adverse childhood experiences and substance use behaviours in early adulthood: a population-based longitudinal study. *Addictive Behaviors*, 161, 108194.

¹⁹ Avcı Akca, A., Dağlıoğlu, N., Ertaş, B. S., Yalçın Şahiner, Ş., & Ünüvar, N. (2025). Türkiye’de Yeni Nesil Psikoaktif Maddeler Gerçeği: 2013’ten Günümüze Yaşanan Değişimler: Sistematik Derleme. *Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine & Forensic Sciences/Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*, 22(1).

1.4. DAVRANIŞSAL BAĞIMLILIKLAR (KUMAR, OYUN VB.) İLE İLGİLİ GÜNCEL RAPORLAR VE MAKALELER

Rapor 1: Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi 2024 (ESPAD)²⁰

Avrupa Birliği Uyuşturucu Madde Ajansı (EUDA) tarafından 2025 yılında yayımlanan "Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi 2024 (ESPAD)" raporunda öğrencilerin kumar oynama davranışlarına, oyun oynama davranışlarına ve sosyal medya kullanımlarına yönelik bulgulara yer verilmiştir. ESPAD raporunda yer alan, öğrencilerin kumar oynama davranışları ile ilgili başlıca bulgular aşağıda özetlenmiştir:

- Öğrencilerin %23'ü, son 12 ay içinde ya fiziksel olarak ya da çevrim içi ortamda, kumar makineleri, kart oyunları, zar oyunları, piyango, spor bahsi ve hayvan yarışları üzerine bahisler gibi şansa dayalı oyunlar aracılığıyla para karşılığında kumar oynadıklarını bildirmiştir (En yüksek: İtalya %45, İzlanda %41, Yunanistan %36; en düşük: Gürcistan %9,5).
- Erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha fazla kumar oynadıklarını bildirmektedir. Bu oran ortalama olarak erkeklerde %29, kızlarda ise %16'dır. Çoğu ülkede durum böyle iken sadece İzlanda'da farklılık göstermektedir (erkekler %42, kızlar %41).
- Son bir yıl içinde para karşılığında kumar oynadığını bildiren ESPAD öğrencilerinin büyük çoğunluğu (%85), barlar ve kulüpler gibi fiziksel mekânlarda kumar oynamayı tercih etmiştir (En düşük: İsveç %68; en yüksek: İtalya %98, Kıbrıs %97). Erkeklerde fiziksel kumar oynama yaygınlığı kızlara göre neredeyse iki kat fazla olsa da (erkeklerde %25, kızlarda %14), fiziksel bir mekânda kumar oynayanların oranı ortalama olarak kızlarda (%86), erkeklere (%84) göre biraz daha yüksektir.
- Son bir yıl içinde para karşılığında kumar oynadığını bildiren ESPAD öğrencilerinin yaklaşık üçte ikisi (%65), bunu yalnızca çevrim içi platformlar üzerinden ya da hem çevrim içi hem de fiziksel mekânlarda gerçekleştirdiğini bildirmiştir (En yüksek: İsveç %81, Slovenya %77, Kosova %76; en düşük İtalya %28, İspanya %44). Erkek-

lerin çevrim içi kumar oynama oranı (%20), kızların oranının (%8,7) iki katından fazladır.

- Son bir yıl içinde para karşılığında kumar oynadığını bildiren öğrenciler arasında, çevrim içi kumar tercih edenlerin oranı erkeklerde %70 iken, kızlarda %54'tür. Fiziksel kumarda olduğu gibi, ülkeler arasında cinsiyetler arasında büyük farklılıklar görülmektedir. En yüksek cinsiyet farkı Portekiz'de iken (erkekler %80, kızlar %43) Kuzey Makedonya, Kosova, İzlanda, İspanya ve Almanya gibi ülkelerde cinsiyet farkı yoktur veya çok azdır.
- Son bir yıl içinde problemlili kumar davranışı gösteren, kumar oynayan öğrencilerin oranı, Lihtenştayn, Çekya, Faroe Adaları ve Monako'da %5'in altında iken, en yüksek oran Kosova'da %22'ye ulaşmaktadır.
- Genel olarak, çoğu ülkede, problemlili kumar oynama davranışı gösteren kumar oynayan öğrencilerin oranı erkeklerde (%11) kızlara (%4,6) göre daha yüksektir. Ancak Malta (%7,1'e karşı %3,7) ve Kıbrıs'ta (%8,3'e karşı %5) bu durum farklıdır.
- Erkeklerde kumar oynama oranı 2015'te %32'den 2024'te %30'a düşerken, kızlarda aynı dönemde %14'ten %16'ya yükselerek artış göstermiştir.
- Çevrim içi kumar oldukça hızlı bir artış göstermiştir; 2019 yılında %7,9 olan yaygınlık oranı 2024'te %14'e yükselmiştir. Cinsiyetler arasındaki fark devam etmekle birlikte, erkeklerde bu oran 2019'daki %13'ten 2024'te %20'ye yükselirken, kızlarda 2019'daki %2,7'den 2024'te %8,7'ye çıkarak üç katına ulaşmıştır.
- Kumar oynayan öğrenciler arasında olası problemlili kumar oynama davranışı gösterenlerin oranı, 2019'daki %4,7'den 2024'te %8,5'e çıkarak önemli ölçüde artmıştır. Bu oran erkeklerde hâlâ çok yüksek olsa da, artış kızlarda daha belirgindir.

ESPAD raporunda öğrencilerin oyun oynama ve sosyal medya kullanımına ilişkin bulgulara da yer verilmiştir:

- ESPAD öğrencilerinin %80'i geçtiğimiz ay en az bir kez dijital oyun oynadığını bildirmiştir. Yaklaşık %70'i son 30 gün içinde tipik bir okul gününde oynarken, %77'si okul dışı bir günde oynamıştır (En yüksek: Lihtenştayn %95, Almanya %91; en düşük: Kosova %59, Moldova %66).

²⁰ European Union Drugs Agency (2025). Key Findings from the 2024 European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD). Erişim adresi: https://www.euda.europa.eu/publications/data-factsheets/espac-2024-key-findings_en Erişim tarihi: [28.05.2025].

* 2024 yılında 37 Avrupa ülkesinde (Türkiye dahil değildir.) 15-16 yaş aralığındaki 113.882 öğrenci arasında gerçekleştirilen Alkol ve Diğer Uyuşturucular Konulu Avrupa Okul Anketi Projesi'nin (ESPAD) sekizincisi gerçekleştirilmiştir. Raporda 8. ESPAD temel bulguları özetlenmektedir. Bu baskı, Avrupa genelinde ergenlik dönemindeki riskli davranışların izlenmesinin 30. yılını işaret etmekte ve ergenlik dönemi sağlık sonuçlarını şekillendirmede bu faktörlerin artan önemine vurgu yaparak zihinsel iyilik hali ve önleme faaliyetlerine yeni bir odak getirmektedir. Daha kapsamlı bir rapor olan ESPAD Raporu 2024: Alkol ve Diğer Uyuşturucular Konulu Avrupa Okul Anketi Projesi'nin (ESPAD) Sonuçları, Ekim 2025'te yayımlanacaktır.

- Erkeklerde oyun oynama yaygınlığı kızlardan daha yüksektir (%89'a karşı %71), bu da ülkeler arasında oyun oynama konusunda tutarlı bir cinsiyet farkını yansıtmaktadır.
- Son 30 gün içinde, tüm ESPAD öğrencilerinin %17'si tipik bir okul gününde ortalama 4 saat veya daha fazla, %32'si ise tipik bir okul dışı günde ortalama 4 saat veya daha fazla oyun oynadığını bildirmiştir; bu oranlar her iki durumda da erkekler arasında kızlara kıyasla iki kat daha yüksektir.

ESPAD ayrıca Holstein ve meslektaşları tarafından 2014 yılında geliştirilen üç maddelik bir ölçek aracılığıyla oyun ve sosyal medya kullanımıyla ilişkili öznel risk algısını da değerlendirmektedir. Yazarlara göre 2-3 puan, bu alanlarda sorun yaşanmasına dair kişinin kendini yüksek risk altında görmesini ifade eder.

- 2024 yılında ESPAD öğrencilerinin %22'si, oyun oynama riskine ilişkin algı ölçeğinde 2-3 puan almıştır. Bu oranın en düşük olduğu ülkeler Çekya (%12), Danimarka (%13), Avusturya ve Finlandiya'dır (%14). En yüksek oran ise Kıbrıs (%37), Litvanya ve Hollanda'da görülmektedir (her ikisi %31).
- Sosyal medya kullanımına ilişkin olarak, öğrencilerin neredeyse yarısı (%47), bu alandaki risk algısı ölçeğinde 2-3 puan almıştır. En yüksek oran Avusturya (%58), Lihtenştayn (%57) ve Almanya'da (%56); en düşük oran ise Çekya (%29), Macaristan ve Polonya'da görülmüştür (her ikisi %32).

ESPAD raporu, 16 yaşındaki öğrenciler arasında oyun oynama yaygınlığında zaman içinde önemli bir artış olduğunu ve 2015'te %47'den 2024'te %80'e yükseldiğini vurgulamaktadır. Bu eğilim özellikle, oyun oynama yaygınlığı geçtiğimiz yıllarda üç kattan fazla artan kızlar arasında belirgindir (2015'te %22 → 2024'te %71). Erkekler sürekli olarak daha yüksek oyun katılımı bildirirken, artışları daha kademeli olup 2015'te %71'den 2024'te %89'a yükselmiştir. Cinsiyetler arasındaki uçurumun daralması, bir zamanlar ağırlıklı olarak erkeklerle özgü bir etkinlik olan oyun oynamanın kızlar arasında giderek yaygınlaştığını göstermektedir. Algılanan oyun riskinin yaygınlığı nispeten sabit kalmıştır ve genel oranlar 2015'te %20'den 2024'te %22'ye hafif bir artış göstermiştir. Sosyal medyanın algılanan sorunlu kullanımı 2015'te %38'den 2024'te %47'ye yükselmiştir.

Makale 1: Kumar Oynama Bozukluğu ve İntihar Mortalitesi Arasındaki İlişki: Norveç Sağlık Kayıtları Verisi Kullanılarak Yapılan Karşılaştırmalı Bir Kohort Çalışması²¹

Kumar oynama bozukluğu, intihar düşünceleri ve intihar girişimleriyle sürekli bir şekilde ilişkilendirilmiştir, ancak Kumar Oynama Bozukluğu ve intihar mortalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran çok az çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma, kumar oynama bozukluğu ile intihar mortalitesi riski arasındaki ilişkiyi, genel nüfus ve diğer hasta gruplarıyla karşılaştırarak incelemiştir. Norveç genelindeki sağlık kayıtlarından, bireylerin verilerinin birleştirilip derlendiği veriler kullanılarak kayıt tabanlı kohort çalışması yapılmıştır. Çalışma popülasyonunu, 2008 ile 2021 yılları arasında Norveç'teki tüm kumar oynama bozukluğu (n = 6899) hastaları oluşturmaktadır. İntihar riskini değerlendirmek amacıyla, kumar oynama bozukluğu hastaları ile Norveç'teki yetişkin genel nüfus arasındaki intihar mortalite oranları standartlaştırılmış şekilde hesaplanmıştır. Ayrıca, kumar oynama bozukluğu hastalarının intihar riskini, diğer hastalıklar için tedavi gören 12 karşılaştırma grubuyla kıyaslamak amacıyla Cox regresyonları kullanılarak tehlike oranları hesaplanmıştır. Kumar oynama bozukluğu olan hastalar arasında intihar, ölümün en yaygın nedeni olarak tespit edilmiştir (148 ölümün 37'si; %25). Kumar oynama bozukluğu olan hastaların intihar riski, genel nüfustan ve diğer 12 hasta grubunun 5'inden daha yüksek bulunmuştur. Ancak, intihar riski, anksiyete bozukluğu, kişilik bozukluğu veya depresyon tanısı almış hastalarla karşılaştırıldığında anlamlı bir fark gösterilmemiştir. Diğer taraftan, kumar oynama bozukluğu olan hastaların intihar riski, madde kullanım bozuklukları, alkol bağımlılığı, psikotik bozukluklar ve duygu durum bozuklukları olan hastalara kıyasla daha düşük olarak tespit edilmiştir. Norveç'teki kumar oynama bozukluğu olan hastaların intihar riski artmıştır, ancak bu risk, intihar riski yüksek olduğu bilinen diğer hasta gruplarıyla benzer veya daha düşüktür.

Makale 2: Kumar Oynama Bozukluğu ve Problemli Pornografi Kullanımının Birlikte Görülme Durumunun İncelenmesi: Sosyodemografik ve Klinik Faktörlerin Değerlendirilmesi²²

Kumar Oynama Bozukluğu (GD), genellikle problemli pornografi kullanımı (PPU) gibi çeşitli ruhsal sağlık sorunlarla birlikte görülen bir davranışsal bağımlılıktır. GD ve PPU'nun birlikte görülmesinin tedavi sonuçları üzerindeki etkisi henüz yeterince incelenmemiştir. Bu çalışma, GD tedavisi gö-

²¹Kristensen, J. H., Baravelli, C. M., Leino, T., Pallesen, S., Griffiths, M. D., & Erevik, E. K. (2025). Association between gambling disorder and suicide mortality: A comparative cohort study using Norwegian health registry data. *The Lancet Regional Health - Europe*, 48, 101127.

²²Mestre-Bach, G., Potenza, M. N., Granero, R., et al. (2024). Understanding the co-occurrence of gambling disorder and problematic pornography use: Exploring sociodemographic and clinical factors. *Journal of Gambling Studies*, 40(4), 1295-1314. <https://doi.org/10.1007/s10899-024-10001-4>

ren bireylerin tedavi sonuçlarını, PPU'su olmayanlar ile GD ve PPU'nun birlikte görüldüğü bireyler arasındaki farkları inceleyerek karşılaştırmayı amaçlamaktadır (n=172). Bilişsel-davranışçı terapi (BDT), GD şiddeti, dürtüsellik, duygu düzenleme, psikopatoloji ve kişilik üzerine yapılan değerlendirmelerle birlikte 16 haftalık seanslar halinde uygulanmıştır. Tedaviye devam etmeme, nüksler, katılım sağlanan seans sayısı, nüks sayısı ve nüksler sırasında harcanan para, tedaviye dair başlıca sonuçlar olarak değerlendirilmiştir. GD ve PPU'nun birlikte görüldüğü hastalar, sadece GD olan ve PPU'su bulunmayan hastalara kıyasla daha yüksek GD şiddeti, psikopatoloji, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlükleri yaşamıştır. Ayrıca, PPU'nun bulunması, tedaviyi bırakma olasılığının daha yüksek olmasına ve dolayısıyla daha az BDT seansına katılım göstermeye neden olmuştur. Çalışmada GD ve PPU'nun birlikte görülmesini değerlendirmek ve PPU'su olan GD hastalarında tedaviye bağlılığı artırmak için ek stratejiler kullanarak BDT yaklaşımını güçlendirmenin önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Makale 3: Ganimet Kutusu Satın Alımı, Kumar, Çevrim İçi Oyun ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki: Dürtüsellik, Depresyon, Anksiyete ve Stresin Moderatör Etkisinin Araştırılması²³

Ganimet kutusu (Loot box, LB) alımının kumar olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunda yoğun tartışmalar yapılmıştır. LB alımı, kumar ve ruh sağlığı arasındaki ilişki daha önce incelenmiş ancak kesin sonuçlara ulaşılamamıştır. Bu çalışmanın temel amacı, LB alımı, kumar, çevrim içi oyun ve ruh sağlığıyla ilgili diğer önemli kavramlar arasındaki ilişkileri incelemektir. Ayrıca, LB alımı ile kumar/çevrim içi oyun arasındaki ilişkiyi incelemek için moderasyon analizleri yapılmıştır. Örneklem büyüklüğü açısından geniş bir yetişkin grubuyla (N = 1416) yapılan analizler, LB alımı, problemli kumar ve problemli video oyun oynama arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermiştir. Riskli LB alımı ile depresyon, anksiyete, stres ve dürtüsellik arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Moderasyon analizleri, anksiyete ve dürtüsellik, riskli LB alımı ile kumar belirtileri arasındaki ilişkiyi önemli ölçüde güçlendirdiğini göstermiştir. Benzer şekilde, katılımcıların depresyon düzeyleri yüksek olduğunda, riskli LB alımı ile çevrim içi oyun oynama ile ilgili problemli davranışlar arasındaki ilişki de daha belirgin hale gelmiştir. Sonuçlar, en azından bir dereceye kadar, LB alımının diğer davranışsal bağımlılıklar ile benzer ruh sağlığı risk faktörlerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, stres bu ilişkiyi moderatör etkisiyle etkilememiş-

ken, dürtüsellik ve kaygı ve/veya depresyon semptomları bu ilişkiyi moderatör etkisiyle etkilemiş ve çoğu durumda, riskli LB alımı ile problemli kumar/çevrim içi oyun arasında ilişkiyi güçlendirmiştir.

Makale 4: Oyun Bozukluğu Şiddeti İle Genç Yetişkinlerin Fiziksel Aktivite Düzeyleri Arasındaki İlişkilerde Kilo Damgalaması ve Fiziksel Aktiviteden Kaçınmanın Aracılık Rollerini²⁴

Mohsen Saffari ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, oyun bozukluğu ile fiziksel aktivite düzeyi arasındaki doğrudan ilişki ve bu ilişkiye etki eden olası aracı faktörler incelendi. 2023 yılı sonunda Tayvan'da 20-40 yaş arası 884 genç yetişkinin katıldığı çevrim içi anket çalışmasında, fiziksel aktivite düzeyi, fiziksel aktiviteden kaçınma davranışı ve iki tür kilo damgalaması (içselleştirilmiş ve algılanan damgalama) değerlendirildi. Araştırmaya göre, düşük aktivite düzeyine sahip bireylerde oyun bozukluğuna ait bilişsel-davranışsal belirtiler ve olumsuz sonuçlar daha yaygındır. Ayrıca, oyun bozukluğu riski taşıyan bireylerde fiziksel aktiviteden kaçınma, içselleştirilmiş ve algılanan kilo damgalaması düzeylerinin daha yüksek olduğu bulundu. Yapısal eşitlik modellemesi analizleri, oyun bozukluğu ile fiziksel aktivite arasında doğrudan negatif bir ilişki olduğunu, ancak bu ilişkinin aktiviteden kaçınma aracılığıyla zayıfladığını ortaya koydu. Sonuç olarak çalışma, oyun bozukluğu ile fiziksel aktivite arasındaki ilişkinin karmaşık olduğunu ve bu ilişkinin bireysel farklılıklar ile damgalama deneyimleri gibi etkenler tarafından şekillendirilebileceğini göstermektedir.

Makale 5: Orta ve Geç Ergenlik Döneminde İnternet Oyun Bozukluğu, Depresyon ve Anksiyete Semptomlarının Eşzamanlılığı: Çapraz Gecikmeli Panel Ağ Analizi²⁵

İnternet oyun bozukluğunun depresyon ve anksiyete gibi diğer ruh sağlığı sorunlarıyla birlikte görülmesine ilişkin farkındalık artmakla birlikte, bu belirtilerin zaman içindeki etkileşim biçimleri ve yaş gruplarına göre nasıl farklılaştığı hâlâ yeterince net değildir. Tingting Gao ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, Çin'in Shandong eyaletindeki iki ortaokul ve bir lise öğrencisinden oluşan 3296 ergenin üç zamanlı ölçüm verilerini kullanarak, internet oyun bozukluğu, depresyon ve anksiyete belirtileri arasındaki zamansal ilişkiler incelenmiştir. Çapraz gecikmeli panel ağ modelinin kullanıldığı çalışmada, ergenlik, önceki çalışmalara benzer şekilde üç döneme ayrılmıştır: erken (10-12 yaş), orta (13-15 yaş) ve geç (16-18 yaş) ergenlik.

²³ K Villalba-García, C., Griffiths, M. D., Demetrovics, Z., & Czakó, A. (2025). The relationship between loot box buying, gambling, internet gaming, and mental health: Investigating the moderating effect of impulsivity, depression, anxiety, and stress. *Computers in Human Behavior*, 166, 108579.

²⁴ Saffari, M. et al. (2025). Mediating roles of weight stigma and physical activity avoidance in the associations between severity of gaming disorder and levels of physical activity among young adults. *Journal of Behavioral Addictions*, 14(1), pp. 289-303.

²⁵ Gao, T. et al. (2025). The co-occurrence between symptoms of internet gaming disorder, depression, and anxiety in middle and late adolescence: A cross-lagged panel network analysis. *Addictive Behaviors*, 161, p. 108215.

Bu çalışmada orta ve geç ergenlik dönemleri karşılaştırılmıştır. Bulgular, bu iki yaş grubunda belirtiler arası ilişkilerin yapısı ve şiddeti açısından anlamlı farklar olduğunu ortaya koymuştur. Orta ergenlerde belirtiler daha çok kendi içinde birbirini etkilerken, geç ergenlikte internet oyun bozukluğu, depresyon ve anksiyete belirtileri arasında daha fazla çapraz etkileşim görülmüştür. Orta ergenlikte “değersizlik ve umutsuzluk hisleri” kısa vadede en etkili belirti olarak öne çıkarken, bu belirtinin geç ergenlikte de uzun vadeli etkisini sürdürdüğü gözlemlenmiştir. Orta ergenlerde “huzursuzluk”, geç ergenlerde ise “intihar ya da kendine zarar verme” köprü belirti olarak diğer bozukluklarla ilişki kuran en önemli semptomlar olmuştur. Ayrıca, internet oyun bozukluğu belirtileri arasında “olumsuz sonuçlara rağmen oyun oynamaya devam etmek” ve “oyunla ilgili hayal kurmak” geç ergenlikte komorbidite ağında en güçlü yordayıcılar arasında yer almıştır. Oyun bozukluğunun depresyonla en güçlü ilişkili belirtisi ise “olumsuz duygulardan (üzüntü, öfke, kaygı) kaçmak için oyun oynama” olarak saptanmıştır. Bu çalışma, internet oyun bozukluğu, depresyon ve anksiyetenin ergenlik döneminde nasıl birlikte geliştiğini ve yaşa göre değişen merkezi ve köprü semptomları ortaya koyarak, yaşa özgü müdahale stratejilerinin geliştirilmesinin önemine dikkat çekmektedir.

Makale 6: 42 Ülkede Ahlaki Onaylamama ve Davranışsal Düzen Bozukluğuna Dayalı Pornografi Kullanım Profillerinin Tanımlanması ve Kapsamlı Karakterizasyonu²⁶

Beáta Bóthe ve arkadaşlarının yürüttüğü araştırmada, Uluslararası Cinsellik Araştırması'ndan elde edilen (42 ülke, 66.994 katılımcı) veriler kullanılarak, pornografi kullanım sıklığı, ahlaki onaylamama ve problemli kullanım düzeylerine göre kullanıcı profilleri incelenmiştir. Örtük profil analizi sonucunda altı farklı kullanıcı profili belirlenmiştir. Bunlar arasında iki yüksek risk grubu öne çıkmıştır: biri ahlaki çatışma olmaksızın yüksek problemli kullanım riski taşıyan bireyler, diğeri ise belirli düzeyde ahlaki rahatsızlık yaşayan ancak yine de yüksek riskli kullanım gösteren bireylerdir. Bu profiller, ilişki tatmini, dinsel inanç düzeyi gibi psikososyal değişkenler açısından anlamlı farklılıklar göstermiştir. Araştırma bulguları, pornografi kullanımına dair sorunların yalnızca davranışsal sorunlarla açıklanamayacağını; ahlaki tutumların da önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, pornografi kullanımına dair sorunların değerlendirilmesinde ahlaki tutumların da

dikkate alınması gerektiği vurgulanmakta; cinsellik terapisi ve cinsel sağlık alanlarının bu konuda daha entegre bir yaklaşım benimsemesi önerilmektedir.

Makale 7: ABCD Çalışmasında 11–13 Yaş Aralığında Cep Telefonu Kullanımı, Sosyal Medya Etkileşimi ve Madde Kullanımı İlişkisi²⁷

Mobil cihazlar ve sosyal medya kullanımının çocuk ve ergenlerde sağlıksız davranışlarla ilişkisi giderek daha fazla araştırılmaktadır. Bu çalışma, ABD’de yürütülen büyük ölçekli ABCD (Adolescent Brain Cognitive Development Study)²⁹ araştırmasından elde edilen verilerin ikincil analizi yoluyla, 11–12 yaş aralığındaki çocuklarda cep telefonu sahipliği ve sosyal medya kullanımının, takip eden 18 ay içinde alkol, nikotin/tütün ve esrar kullanımıyla olan ilişkisini incelemiştir. Boylamsal lojistik regresyon analizleri, cep telefonu sahipliğinin alkol ve tütün kullanım olasılığını artırdığını; sosyal medya kullanımının ise özellikle nikotin/tütün ve esrar kullanımındaki artış için daha güçlü ve tutarlı bir öngörücü olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, önceki araştırmalarda daha çok ergen ve genç yetişkinlere odaklanan literatürü genişleterek, ergenlik öncesi dönemde dijital medya kullanımının ilerleyen dönemdeki madde kullanımıyla ilişkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Sonuçlar, bu yaş grubunda dijital medya ile madde kullanımı arasındaki ilişkileri daha iyi anlamaya yönelik ileri araştırmaların gerekliliğine işaret etmektedir. Mobil cihaz ve sosyal medya kullanımının bu yaş grubunda yaygınlığı göz önüne alındığında, özellikle okul temelli, geniş çaplı önleyici müdahalelerin etkili olabileceği vurgulanmaktadır.

Makale 8: Çevrim İçi Kompulsif Alışveriş Bozukluğu Bağlamında Zihinsel İmgeler: Haz ve Rahatlamanın Rolü²⁸

E-ticaretin yaygınlaşmasıyla birlikte çevrim içi kompulsif satın alma–alışveriş bozukluğu (OCBSD) gibi bağımlılık benzeri davranışların görülme sıklığında artış yaşanmaktadır. Bu davranışın arkasındaki psikolojik mekanizmalar ve özellikle zihinsel canlandırmaların rolü yeterince incelenmemiştir. Bu çalışma, OCBSD ile ilişkili bilişsel ve duygusal işlevleri inceleyen ACSID Araştırma Birimi kapsamında yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemi, Ekim 2021 ile Eylül 2022 tarihleri arasında Almanya’daki Hannover Tıp Fakültesi Davranışsal Bağımlılık Polikliniği, davranışsal bağımlılıklara yönelik danışmanlık ve tedavi merkezleri ile genel nüfustan (e-posta listeleri, çevrim içi sosyal ağlar ve öneri

²⁶ Bóthe, B. et al. (2025) ‘Identification and comprehensive characterization of moral disapproval and behavioral dysregulation-based pornography-use profiles across 42 countries’, *Journal of Behavioral Addictions*, 14(1), pp. 131–154.

²⁷ Doran, N. et al. (2025). Mobile phone ownership, social media use, and substance use at ages 11–13 in the ABCD study. *Addictive Behaviors*, 161, p. 108211.

²⁸ Brandtner, A., Brand, M. and Müller, A. (2025). Mental imagery in the context of online compulsive buying-shopping disorder: The role of pleasure and relief. *Addictive Behaviors Reports*, 21, p. 100586.

yoluyla) gönüllü olarak katılan kadın bireylerden oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında, patolojik alışveriş davranışı gösteren ve sorunlu olmayan alışveriş alışkanlıklarına sahip kadınlardan oluşan iki grubun zihinsel canlandırma deneyimleri karşılaştırılmıştır (her grup n=56). Katılımcılar, yapılandırılmış tanı görüşmeleri, öz bildirim anketleri ve 14 gün süresince yapılan günlük değerlendirmeler yoluyla incelenmiştir. Bulgulara göre, patolojik alışveriş yapan kadınlar, alışverişe özgü zihinsel canlandırmaları hem daha yoğun hem de daha sık yaşadıklarını bildirmiştir. Bu sonuç, zihinsel canlandırmaların karşı konulamaz isteklerin ve zihinsel uğraşların merkezinde yer aldığına dair teorik yaklaşımlarla ve önceki gözlemlerle örtüşmektedir. Özellikle, bu canlandırmaların duygusal tepkileri güçlendirdiği ve davranışsal motivasyonu artırdığı düşünülmektedir. Ayrıca, patolojik alışveriş grubunda “haz alma” ve özellikle de “rahatlama” deneyimi anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, çevrim içi alışverişin stresli duygularla başa çıkmak amacıyla kullanıldığı ve bunun da zamanla güçlü bir öğrenme mekanizmasına dönüşerek alışveriş bozukluğunu pekiştirebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, zihinsel canlandırmaların kompulsif satın alma alışveriş bozukluğunun altında yatan temel mekanizmalardan biri olabileceği ileri sürülmektedir.

2. Bilimsel Yayınlar

2.1. ADDICTA: THE TURKISH JOURNAL ON ADDICTIONS

Addicta, bağımlılık sorununu ele alan araştırmaları yayımlayan hakemli, akademik bir dergidir. Derginin amacı uluslararası ve disiplinler arası özgün, bilimsel çalışmalar için mecra olmak, bağımlılıkla ilgili nitelikli tartışmalar üretmek ve Türkiye’de bağımlılıkla ilgili politikaların şekillenmesine katkı sağlamaktır. Bu sebeple yayımlanacak çalışmalardan teknik yetkinliğin yanı sıra, bağımlılık tartışmalarına yeni ve özgün katkı sağlamaları da beklenmektedir. Böylelikle Türkiye’de bağımlılık alanında çalışma yapan kişilerin ve/veya kurumların yararlanacağı bir birikimin oluşmasına katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Addicta’da sağlık bilimleri, halk sağlığı, kriminoloji, adli tıp, hemşirelik, toksikoloji, psikiyatri, sosyoloji, psikoloji, din psikolojisi, eğitim bilimleri, hukuk, iletişim, felsefe ve sosyal hizmetler alanlarından (bu alanların dışından da nitelikli) özgün araştırmalar, deneysel ve klinik çalışmalar, politika analizleri, vaka analizleri ve kitap değerlendirmeleri yayımlanmaktadır.

2014 yılında yayımlanmaya başlayan Addicta, küresel bir problem olan bağımlılık ile ilgili uluslararası ve disiplinler arası özgün bilimsel çalışmalar için mecra olmayı, nitelikli tartışmalar üretmeyi ve Türkiye’de bağımlılıkla ilgili politikaların şekillenmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Addicta, 2015 yılından itibaren Emerging Sources Citation Index (ESCI), TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı, InfoBase INDEX, Academic Search Premier (EBSCO), DOAJ, CNKI, Türk Psikiyatri Dizini, Scopus ve GALE gibi ulusal ve uluslararası veri tabanlarında taranmaktadır.

2.1.1. ADDICTA 2025 YILI BAHAR SAYISI

Yeşilay’ın hakemli akademik dergisi Addicta: The Turkish Journal on Addictions’ın 2025 yılı bahar sayısı yayımlandı.

Yeşilay’ın 100. yılında yeni bir konsept ile tasarlanan Addicta’nın yayın dili İngilizce, makalelerin genişletilmiş özet dili ise Türkçedir. Yenilenen web sitesine <http://addicta.com.tr/> adresinden ulaşılmaktadır. 2014 yılında yayımlanmaya başlayan Addicta, küresel bir problem olan bağımlılık ile ilgili uluslararası ve disiplinler arası özgün bilimsel çalışmalar için mecra olmayı, nitelikli tartışmalar üretmeyi ve Türkiye’de bağımlılıkla ilgili politikaların şekillenmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Şekil 8. Addicta: The Turkish Journal on Addictions 12-1 sayısı

Addicta 12-1 sayısında yayımlanan makaleler:

Original Articles

- Thirdhand Smoke Beliefs of Parents
- Effects of Smoking and Smoking Cues on Prospective Memory
- Perceptions of Benefits and Harms of Electronic Cigarettes among Young Adults: A Qualitative Study
- Public Perception of Government Intervention: Development and Validation of the Effects of the Nanny State on Smoking (ENSS) Scale
- Seropositivity Rates of Anti-HCV, HbsAg, Anti-HIV, and the Relationship between Sociodemographic and Clinical Variables in Individuals Hospitalized with a Diagnosis of Opioid Use Disorder
- Evaluation of the Attitudes and Depression Levels of Families Who Apply to AMATEM Due to Substance Use Disorder Toward the Addicted Member
- The Venomous High: A Systematic Review of Published Cases on Deliberate Snake Envenomation for Recreational Purposes
- Bibliometric Analysis of Postgraduate Theses on Exercise Addiction in Türkiye

- Anxiety, Social Media Addiction, and the Effect of These Conditions on Insomnia During the Coronavirus Disease 2019 Period
- Does Internet Addiction Lead to Academic Procrastination among Pharmacy Students at a University in Türkiye? A Cross-Sectional Study
- Examining the Mediation Role of Parental Guilt in the Relationship between Working Mothers' Smartphone Addiction and Their Children's Problematic Technology Use

Invited Reviews

- Global Tobacco Industry
- Other Highlights and New Products on the Agenda: E-Cigarettes/Electronic Nicotine Delivery Systems, Electronic Non-Nicotine Delivery Systems, and Heated Tobacco Products

Review

- A Review of the Russian Federation's Main Legal Regulations on Drug Abuse and Their Impact on Prevention

Case-Based Review

- Dual Palatal Perforation as a Consequence of Chronic Cocaine Abuse: A Case Report with Literature Review

2.1.2. ADDICTA 2025 YILI DAVRANIŞSAL BAĞIMLILIKLAR ÖZEL SAYISI

Türkiye Yeşilay Cemiyeti tarafından üç ayda bir yayımlanan Addicta: The Turkish Journal on Addictions 2025 yılı özel sayısının konusu "Davranışsal Bağımlılıklar" olmuştur. Davranışsal Bağımlılıklar özel sayısı misafir editörleri Prof. Zsolt Demetrovics ve Prof. Osman Tolga Arcıcaktır.

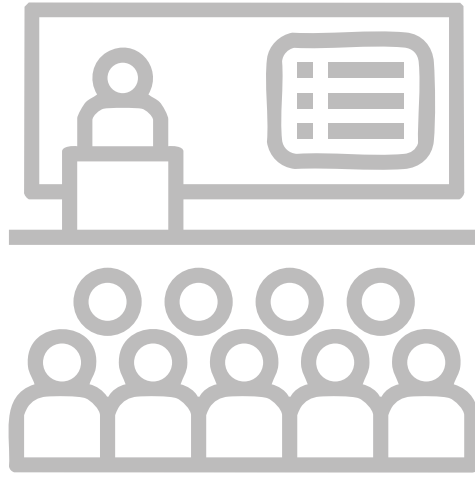
2025 yılı sonunda yayımlanacak olan Addicta özel sayısı kumar bozukluğu, oyun oynama bozukluğu, sorunlu sosyal medya kullanımı, sorunlu pornografi kullanımı, kompulsif cinsel davranış bozukluğu, kompulsif alışveriş davranışı, sorunlu internet kullanımı, iş bağımlılığı ve benzeri durumları içeren davranışsal bağımlılıklara odaklanacaktır. Bu davranışlar, psikoaktif maddelerle ilişkili bozukluklardan farklı olsa da, ruh sağlığı, insan ilişkileri ve toplumsal refah üzerindeki etkileri bakımından benzerlikler göstermektedir. Bu sorunların küresel olarak artan yaygınlığıyla, bunların nedenleri, sonuçları ve müdahale yöntemleri üzerine yapılan araştırmalar büyük bir önem taşımaktadır.

Addicta 2025 yılı özel sayısı davranışsal bağımlılıklarla ilişkilendirilen artan zorlukları incelemeyi amaçlamaktadır; bu zorluklar, nörobiyolojik ve psikolojik temellerinden sosyal ve ekonomik sonuçlarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Makaleler, önleyici tedbirler, yenilikçi terapiler ve konuya dair kültürlerarası bakış açılarını ele alabilecektir.

Şekil 9. Addicta: The Turkish Journal on Addictions Özel Sayı Çağrısı görseli

3. Bilimsel Etkinlikler ve Toplantılar

3.1. BİLİMSEL ETKİNLİKLER

3.1.1. ADDICTA: BİLİMSEL DERGİLERDE HAKEMLİK EĞİTİMİ PROGRAMI ÇALIŞTAYI

Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin uluslararası akademik dergisi olan *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* tarafından 12 Mayıs 2025 tarihinde "Bilimsel Dergilerde Hakemlik Eğitimi Programı" başlıklı çalıştay gerçekleştirilmiştir.

Yeşilay tarafından 13-14 Mayıs 2025 tarihlerinde düzenlenen 6. Küresel Davranışsal Bağımlılıklar Kongresi öncesinde; Türkiye'de akademik yayıncılık alanında faaliyet gösteren dergilerin editöryal süreçlerinde önemli rol oynayan hakemlerin gelişimine katkıda bulunmak ve uluslararası deneyimlerden yararlanılmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen Program, Türkiye'de sosyal ve sağlık bilimleri alanındaki bilimsel yayınlar başta olmak üzere, akademik yayıncılıkta hakemlik konusunda kendini geliştirmek isteyen doktora mezunlarına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.

Akademik yayıncılıkta hakem değerlendirme süreçlerinde uluslararası alandaki temel problemler, stratejiler, editöryal kurallar ve yeni yönelimler konusunda teorik bilgiler paylaşıldıktan sonra uygulama oturumu düzenlenmiş; bir makale simülasyonu üzerinden katılımcılarla birlikte hakem değerlendirmesi yapılmıştır.

Eğitmenler:

Prof. Dr. Emmanuel Nicolas Kuntsche, Addiction Journal Editörü, Drug and Alcohol Review Journal Editörü, European Addiction Research Journal Editörü, International Journal of Mental Health and Addiction Editörü, Journal of Behavioural Addictions Editörü, Avustralya

Prof. Dr. Hakan Coşkunol, Baş Editör, *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, Türkiye

Prof. Dr. Marc Potenza, Baş Editör, Current Addiction Reports, Amerika Birleşik Devletleri

Doç. Dr. Nicole Avena-Blanchard, Icahn School of Medicine at Mount Sinai, Princeton Üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri

Prof. Dr. Osman Tolga Arıca, Misafir Editör, *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, Türkiye

3.1.2. 6. KÜRESEL DAVRANIŞSAL BAĞIMLILIKLAR KONGRESİ

Yeşilay tarafından 13-14 Mayıs 2025 tarihlerinde "6. Küresel Davranışsal Bağımlılıklar Kongresi" İstanbul WOW Convention Center & Hotel'de gerçekleştirilmiştir. Uluslararası kamuoyunun davranışsal bağımlılıklar ile mücadele kapsamında davranışsal bağımlılıkların zararlarına yönelik bilimsel gelişmeleri paylaşmasına, bilimsel ve kanıta dayalı yeni ve etkin yaklaşımların oluşmasına olanak sağlama amacıyla gerçekleştirilen kongre; dünyanın farklı ülkelerinden davranışsal bağımlılıklar alanında çok sayıda araştırmacı, uzman, kurum ve kuruluş temsilcisini bir araya getirmiştir. Kongrede; davranışsal bağımlılıklar ile mücadelede güncel uygulamalar ve araştırma yöntemleri; davranışsal bağımlılıklar ile ilgili önleme, müdahale ve savunuculuk faaliyetleri, yeni riskler ve tehlikeler; davranışsal bağımlılıkların tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin etkinliği; davranışsal bağımlılıklar ile mücadelede kazanılan yeni bakış açıları ve deneyimler; davranışsal bağımlılıklar ile mücadelede yenilikçi politika, eylem planı ve müdahale programı önerileri gibi konulara odaklanılmıştır.

Problemlerli dijital oyun oynama, problemlerli kumar oynama davranışları, problemlerli pornografi kullanımı, problemlerli sos-

ADDICTA	
The Turkish Journal on Addictions	
ADDICTA WORKSHOP: PEER REVIEWER TRAINING PROGRAM IN SCIENTIFIC JOURNALS MAY 12, 2025	
09.00 - 09.10	OPENING REMARKS: WELCOME & INTRODUCTION TO THE WORKSHOP OBJECTIVES Workshop Moderator: Prof. Hakan Coşkunol (Editor-in-Chief, ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions)
SESSION 1: THEORETICAL BACKGROUND OF ACADEMIC PEER REVIEW	
09.10 - 09.30	THE IMPORTANCE OF PEER REVIEWING Speaker: Prof. Hakan Coşkunol
09.30 - 10.10	COMMON CHALLENGES IN PEER REVIEW & QUALITIES OF A GOOD REVIEWER Speaker: Assoc. Prof. Nicole Avena
10.10 - 11.00	HOW TO READ PEER REVIEW REPORTS & HOW TO MANAGE REVIEWER FEEDBACK DURING REVISION Speaker: Prof. Marc Potenza
11.00 - 11.50	CONTEMPORARY PROBLEMS IN SCIENTIFIC PUBLISHING: TOO SLOW AND LOW QUALITY [REASONS & SOLUTIONS] Speaker: Prof. Emmanuel Kuntsche
11.50 - 12.00	COFFEE BREAK & NETWORKING
SESSION 2: PRACTICAL TRAINING - PEER REVIEW SIMULATION	
12.00 - 13.30	EVALUATION STAGES AND CORE CRITERIA BY SAMPLE ARTICLE Speakers: Prof. Osman Tolga Arıca - Prof. Hakan Coşkunol

Şekil 10. Addicta: Bilimsel Dergilerde Hakemlik Eğitimi Programı Çalıştayı Programı

yal medya kullanımı ve diğer davranışsal bağımlılık (spor, yeme vb.) alanlarının ele alındığı kongrede, dört ana konuşma ve dokuz oturum kapsamında davetli konuşmacılar tarafından 30 sunum gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, kongre öncesinde sözel ve poster bildiri başvuruları alınmış ve kabul edilen 15 sözel bildiri ile 15 poster bildiri sunumu kongre süresince gerçekleştirilmiştir.

Açılış konuşmalarının, Yeşilay Genel Başkanı Doç. Dr. Mehmet Dinç, Cumhurbaşkanlığı Yardımcısı ve Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu Başkanı Cevdet Yılmaz, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Mahinur Özdemir Göktaş ve Yeşilay Mütevelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. Mücahit Öztürk tarafından gerçekleştirildiği kongrede ana konuşmalar Prof. Dr. David Hodgins, Prof. Dr. Hae Kook Lee, Prof. Dr. Marc Potenza ve Doç. Dr. Joshua Grubbs tarafından gerçekleştirilmiştir.

İki gün boyunca, ulusal ve uluslararası toplam 1014 kişinin yüz yüze, 1829 kişinin ise çevrim içi olarak takip ettiği kongrenin detaylarını internet sitesi <https://kongre.yesilay.org.tr/> üzerinden inceleyebilir ve aynı zamanda video kayıtlarına erişebilirsiniz.

Şekil 11. 6. Küresel Davranışsal Bağımlılıklar Kongresi görseli

Şekil 12. 6. Küresel Davranışsal Bağımlılıklar Kongresinden kareler

4. Lisansüstü Tez Araştırma Bursu Destek Programı

4.1. YEŞİLAY LİSANSÜSTÜ TEZ ARAŞTIRMA BURSUSU DESTEK PROGRAMI

2014 yılından beri Yeşilay Lisansüstü Tez Araştırma Bursu Destek Programı kapsamında lisansüstü öğrencilerin bağımlılıklar alanında yaptıkları tez çalışmaları desteklenmektedir. Program, Türkiye’de bağımlılıkla mücadelede katkı sunacak disiplinler arası akademik araştırmaları teşvik etmeyi ve bağımlılık alanındaki bilimsel bilgi üretimini artırmayı hedeflemektedir.

Yeşilay Lisansüstü Burs Programı kapsamında aşağıda yer alan çalışma alanlarına yönelik tez çalışmaları değerlendirilmeye alınmaktadır:

- Tütün Kullanımı ve Bağımlılığı
- Uyuşturucu Madde Kullanımı ve Bağımlılığı
- Alkol Kullanımı ve Bağımlılığı
- Teknoloji Kullanımı ve Bağımlılığı
- Kumar ve diğer davranışsal bağımlılık türleri

2014’ten bu yana 57 yüksek lisans, 50 doktora/tıpta uzmanlık öğrencisi olmak üzere toplam 107 lisansüstü öğrenciye tez döneminde burs desteği sağlanmıştır. Burs programı kapsamında Yüksek Lisans öğrencilerine 12 ay süreyle 4000 TL, Doktora ve Tıpta Uzmanlık öğrencilerine 18 ay süreyle 6000 TL burs desteği verilmektedir.

Her yıl Mart ve Ekim aylarında online olarak burs başvuruları alınmaktadır. 2025 1. dönem burs başvuruları 1-31 Mart tarihlerinde alınmış ve burs sonuçları Temmuz ayında açıklanmıştır. 2025 2. dönem burs başvuru süreci 1 Ekim’de başlayacaktır.

Burs başvuruları hakkında daha detaylı bilgi edinmek için <https://www.yesilay.org.tr/tr/burs-basvurusu> adresini ziyaret edebilirsiniz.

Yeşilay Tezini Destekliyor

BAĞIMLILIKLA MÜCADELE MALİ DESTEK PROGRAMI

Bağımlılıkla Mücadele Mali Destek Programı kapsamında, bağımlılık alanındaki lisansüstü bilimsel çalışmaları ve araştırmaları desteklemeye devam ediyoruz.

Bağımlılık alanında yüksek lisans ve doktora tezi yazan öğrencilere burs desteği sağlıyoruz.

YÜKSEK LİSANS
Aylık 4.000 TL
(12 ay)

DOKTORA
Aylık 6.000 TL
(18 ay)

SON BAŞVURU 31 MART 2025

Bilgi ve başvuru için:

[yesilay.org.tr/tr/burs-basvurusu](https://www.yesilay.org.tr/tr/burs-basvurusu)

Şekil 13. 2025 yılı 1. Dönem Lisansüstü Tez Araştırma Bursu Destek Programı afişi

YEŞİLAY

yesilay.org.tr @ f X y in /1920yesilay